

Fredningsnævnet for Nordsjælland

Sdr. Jernbanevej 18B

3400 Hillerød

Tlf. 47 33 87 32

E-mail: nordsjaelland@fredningsnaevn.dk

Fredningsnævnet for Nordsjællands afgørelse af 15. december 2021 om Fredning af Esrum Søes omgivelser i Hillerød, Gribskov, Helsingør og Fredensborg Kommuner Sagsnr. FN-NSJ-057-2018F

1. Sagens behandling

Danmarks Naturfredningsforening og Hillerød Kommune har den 15. marts 2019 rejst forslag om fredning af Esrum Søes omgivelser, jf. naturbeskyttelseslovens § 36, jf. § 33, stk. 3.

Fredningsforslaget omfatter arealer i Gribskov Kommune, Helsingør Kommune, Fredensborg Kommune og Hillerød Kommune. Det samlede fredningsareal udgør omkring 715 ha og berørte oprindeligt 93 lodsejere. Under sagens behandling er lb.nr. 1 – 10 samt lb.nr. 12 og 13 på lodsejerlisten udgået af fredningsforslaget.

Kundgørelse om fredningsforslaget er sket i Statstidende. Forslaget har endvidere været bekendtgjort på Fredningsnævnet for Nordsjællands hjemmeside. Offentligt møde i sagen blev afholdt på Nødebo Kro den 22. august 2019. I forlængelse af det offentlige møde blev der foretaget besigtigelse i den del af fredningsområdet, der ligger i Hillerød Kommune. Der er endvidere foretaget besigtigelse af de nordlige og østlige områder af fredningsområdet den 3. oktober 2019 og den 14. november 2019 samt af yderligere dele af de østlige områder den 25. marts 2021, den 15. april 2021 og den 28. oktober 2021.

Fredningsforslaget og referatet af det offentlige møde har været udsendt til lodsejere, myndigheder samt Dansk Ornitologisk Forening og Friluftsrådet. Referatet af det offentlige møde har endvidere været udsendt til andre interesserede, som deltog i det offentlige møde den 22. august 2019. Der er herefter modtaget en lang række skriftlige indlæg fra lodsejere, myndigheder og organisationer.

Disse indlæg har været forelagt for forslagsstillerne, som er fremkommet med deres bemærkninger hertil den 31. august 2020 og som samtidig har fremsat revideret forslag til fredningsbestemmelser. Fredningsnævnet har tillige den 31. august 2020 modtaget miljøvurdering. Lodsejere, myndigheder og organisationer har fået forelagt forslagsstillernes yderligere bemærkninger, reviderede forslag til fredningsbestemmelser og miljøvurdering. Fredningsnævnet har herefter modtaget yderligere indlæg fra lodsejere, myndigheder og organisationer.

Udkast til afgørelse i fredningssagen har været udsendt den 7. juli 2021.

Fredningsnævnet har udsat afgørelsen i sagen til den 15. december 2021 i medfør af naturbeskyttelseslovens § 37a, stk. 3.

Fredningsnævnet har samtidig med nærværende afgørelse om fredning truffet afgørelse om erstatning.

Sagen er behandlet af dommer Morten Larsen som fredningsnævnets formand, og af medlemmerne Niels Olesen, der er udpeget af miljøministeren, Poul Mose Hansen, der er udpeget af Hillerød Kommune, Lars Starck, der er udpeget af Gribskov Kommune, Nina Uhland Kristensen, der er udpeget af Helsingør Kommune, og Hans Duus Jørgensen, der er udpeget af Fredensborg Kommune.

2. Afgørelsens disponering

Der er i afsnit 3 redegjort for fredningsforslagets formål. Fredningsområdets afgrænsning er angivet i afsnit 4. Afsnit 5 rummer en overordnet beskrivelse af området.

Store dele af området er i forvejen underlagt 9 ældre fredninger. Disse er gennemgået i afsnit 6. Tidligere afgørelser om en søsti er omtalt i afsnit 7.

Miljøvurdering er omtalt i afsnit 8 og forslag til fredningsbestemmelser i afsnit 9.

De er redegjort for synspunkter fremsat af lodsejere, organisationer og myndigheder i afsnit 10.

Orientering om de indkomne bemærkninger til det den 7. juli 2021 udsendte udkast till afgørelse fremgår af afsnit 11.

Fredningsnævnets begrundelse og afgørelse findes i afsnit 12.

Fredningsbestemmelser fremgår af afsnit 13 og oversigt oven, hvilke matrikelnumre, der er omfattet af fredningen af afsnit 14.

I afsnit 15 er der henvist til den samtidig truffne erstatningsafgørelse og i afsnit 16 til klagereglerne.

3. Fredningsforslagets formål

Formålet med forslaget er at bevare og forbedre det åbne kultur- og landbrugslandskab med store udsyn over det markante istidslandskab og over Esrum Sø og at sikre og bevare et rigt dyre- og planteliv.

Store dele af det areal, der er omfattet af fredningsforslaget, er allerede fredet. Det er i forslaget gjort gældende, at de eksisterende fredninger rummer upræcise bestemmelser og savner klare formål, ligesom nogle arealer er omfattet af flere fredninger. Det er derfor tillige tilsigtet, at de eksisterende fredninger skal lægges sammen i én tidssvarende fredning.

Der er i dag begrænset adgang for offentligheden til søens omgivelser på den nordlige, østlige og sydlige side. Forslaget har på den baggrund tillige til formål at forbedre offentlighedens adgang til søen ved at skabe mulighed for etablering af en rekreativ sti, der er tilpasset de private ejendomme, naturen og landskabet.

4. Beskrivelse af fredningsområdet

Fredningsforslaget tager udgangspunkt i samspillet mellem Esrum Sø og landskabet omkring søen. Esrum Sø er Danmarks næststørste sø med et overfladeareal på 1.730 ha. og er landets vandrigeste sø med et vandvolumen på 233 mio. m³. I fredningsområdet nord og øst for søen er landskabet kuperet med skrånende terræn ned mod søen. Denne del af området er generelt holdt åbent, og der er gode udsigtpunkter fra Højbjerg ved Såne og på Fredensborgvej syd for Jonstrup. Fra frednings-

området kan man på den vestlige side se Gribskov, der grænser direkte op til søen. I fredningsområdet syd for søen ved Møllekrog og Sørup er terrænet lavere. En del heraf er vådområde, der er udpeget som Natura 2000-område med henblik på beskyttelse af navnlig fuglelivet. Denne del af området fremtræder som søens naturlige forlængelse og overgang til den sydlige del af Gribskov.

Fredningsområdet er geologisk dannet under den seneste istid og søens østlige side udgør et karakteristisk dødisomorænelandskab. Ved afsmeltningen i istidens sidste fase blev den største klump dødis efterladt, hvor Esrum sø ligger i dag. Der er tale om et af landets største dødishuller. Søen har form som en kasserolle med stejle skrænter ved bredden og en flad bund. Søen har en dybde på 18-22 m.

Fredningsområdet rummer navnlig et værdifuldt fugleliv. Blandt de almindelige arter ses bl.a. blis-høne, gråand, troldand, toppet lappedykker, knopsvane, skarv, hvinand og isfugl. I de senere år er der endvidere i stigende omfang set havørne omkring søen. Der er en række naturtyper, såsom enge, overdrev og moser, der er omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3. Disse arealer udgør i alt omkring 79 ha. De er beliggende som vist på forslagens kortbilag 2. Der er moser i den nordlige del af området ved Søbrinken, den østlige del i Kobæk Vig og i den sydlige del i Møllekrogen.

Natura 2000 er betegnelsen for naturbeskyttelsesområder i EU. Områderne skal medvirke til at bevare og beskytte naturtyper og truede plante- og dyrearter. Esrum Sø er en del af Natura 2000 område nr. 133 ”Gribskov, Esrum Sø og Snævret Skov.”

Nord for søen findes en engstrækning omkring Esrum Å, der strækker sig fra søen mod nord til Esrum Kloster. Esrum Å udgør udløbet fra søen. Engen afgræsses og åen omkranses af elletræer. Syd for søen er der naturværdier i eng og moseområderne ved Møllekrogen. Der har tidligere været tørvegravning i området, hvilket har efterladt små søer, der er rasteplads for vandfugle. De afvekslende enge ved Stenholtsvej afgræsses af kreaturer. Engene er vækststed for bl.a. orkidéarterne kødfarvet gøgeurt, skovgøgeurt, maj gøgeurt, skovgøgelilje og gul engblomme. Langs den sydlige grænse af det område, der er omfattet af fredningsforslaget, løber Følstrup Bæk. Bækken var tidligere forsyningskilde for driften af Stenholt Mølle. Det samme gjaldt Egelunds bækken, Hjortedams bækken og Skallerød-Pederstrup bækken. Følstrup Bækken er Esrum Søes største tilløb og meget ren. I et samarbejde mellem lodsejerne og Hillerød Kommune er bækken blevet genslynget på strækningen mellem mølledammen og søen.

Der er indgået flere naturplejeaftaler i området. Naturstyrelsen står for driften af arealerne vest for Stenholt Mølle, der ejes af Dansk Tennisfond, og af arealer ved Esrum Mølle og Kloster, der er statsejede. Hillerød Kommune og Fredensborg Kommune har indgået plejeaftaler om henholdsvis Stenholt Mølleeng og Kobæk Vig.

Området omkring Esrum Sø rummer en rig kulturhistorie. Området har været beboet og anvendt i hvert fald fra stenalderen. Der er også spor fra vikingetiden, og det antages, at Nødebo og Tikøb er anlagt i denne periode. Ved Nødebo Holt findes et voldanlæg fra omkring år 1000. Esrum Kloster er anlagt i 1151 og udgjorde i middelalderen det største bygningskompleks i landet. I sin storhedstid havde klosteret omkring 300 gårde i området. Klosteret og dets besiddelser overgik efter reformationen til kronen. Ned til søen ligger Fredensborg Slot, der blev indviet i 1722.

5. Planforhold

Fredningsområdet er beliggende i landzone. Arealerne langs Esrum Sø er omfattet af naturbeskyttelseslovens § 16 om søbeskyttelseslinjen. En række områder er omfattet af naturbeskyttelseslovens §

17 om skovbeskyttelseslinjen, og enkelte områder er omfattet af reglen om fortidsmindebeskyttelseslinjen i naturbeskyttelseslovens § 18.

I Fingerplan 2017 er udlagt en rekreativ sti rundt om Esrum Sø. Udpegningen er en planlægningsmæssig arealreservation, der skal respekteres i den kommunale planlægning.

I 2017 er der truffet beslutning om, at oprette Nationalpark Kongernes Nordsjælland.

Fra den kommunale planlægning kan fremhæves følgende:

Gribskov Kommune

Kommuneplan 2009 – 2021 indeholder en intention om etablering af Esrum Søsti som en del af ”Grøn og Blå struktur”. Hele fredningsområdet er anerkendt som bevaringsværdigt landskab, værdifuldt kulturmiljø og skovrejsning er uønsket. Området vest for Esrum Kanal er anset som særligt beskyttelsesværdigt.

Helsingør Kommune

Landskabet er udpeget som kommunens mest karakteristiske og sårbare. Landskabsformationerne ned mod Esrum Sø er blandt kommunens højst prioriterede landskaber. Kommuneplan 2013 – 2025 rummer en intention om, at stiforløbet rundt om søen etableres.

Fredensborg Kommune

Kommuneplanen indeholder vision om et stiforløb rundt om søen. Fredningsområdet ligger inden for udpegningen ”værdifuldt landskab”.

Hillerød Kommune

Kommuneplan 2017 rummer en sti langs søen, og det fremgår, at et sammenhængende rundt stinet om Esrum Sø er højt prioriteret.

6. Afgrænsning af fredningsområdet. Tidligere fredninger

Overordnet er arealerne, der er omfattet af fredningsforslaget, afgrænset af søbredden mod nord, vest og syd. Selve søen indgår ikke i fredningsforslaget. Gribskov, der er beliggende vest for søen, og arealerne ved Fredensborg Slot, Sørup og Nødebo indgår heller ikke i forslaget. Den nærmere afgrænsning af forslagsområdet fremgår af det med forslaget fremsendte kort og af lodsejerlisten.

En væsentlig del af det område, som er omfattet af fredningsforslaget, er allerede fredet. Der er således følgende ni eksisterende fredninger i området:

I den sydlige del af området findes fredningerne vedrørende Sørup-Møllekrogen og Møllekrogen. Øst og nord for søen findes tre store fredninger: Esrum Søes Omgivelser, Endrupgård og Danstruplund. Fredningen af Endrup By knytter sig til disse store fredninger.

Endelig findes øst for søen de ældre fredninger vedrørende Dronningens Kovang, Skovlund Træer og nord for søen fredning vedrørende sti langs Esrum Kanal.

Sørup, Møllekrogen – Hillerød Kommune og Fredensborg Kommune

Fredningen følger af Fredningsnævnet for Frederiksborg Amts fredningskreds af 7. september 1938 og Overfredningsnævnets afgørelse af 15. marts 1939. Sagen angår bevaring af udsigten over Esrum Sø fra landevejen Hillerød-Fredensborg. Det hedder i fredningsnævnets kendelse bl.a.: ”Fra Landevejen Hillerød-Fredensborg har man paa en Strækning mellem Skovene Stenholt Vang og Grønholt Vang Udsigt over Esrum Sø, der ligger 3-400 m mod Nord. Denne udsigt åbner sig, når man har passeret den tidligere Skovridergaard Porthus, og hører op lidt før, man naar Vejen, der går til Sørup. Man ser en Del af Bugten ”Møllekrogen” med Skoven Nødebo Holt paa modsat Bred, og ud over Sørup By ser man over søens flade den dens østlige og nordlige Bredder. – Denne Udsigt er ikke sammenhængende, dels paa grund af Højde i Terrænet, dels paa Grund af bebyggelse i Nærheden af Søen, og er forskellig, eftersom man kommer øst eller vest fra.”

Baggrunden for fredningen var, at man ønskede at sikre udsigten over søen. Det blev derfor bestemt, at der ikke uden fredningsnævnets tilladelse må opføres nogen bygning eller andet, der forringer Udsigten eller som kan virke skæmmende. Fredningsnævnet kan forlange beplantning nedskåret, hvis den efter nævnets skøn tager for meget af udsigten.

Det fremgår af fredningskendelsen, at fredningsområdet udgør ca. 11,6 ha. Det omfattede matr. 4 c og 4 i Stenholt Vang, Nødebo, samt matr.nr. 2 p, 3 a, 3 ab, 3 ac, 3 h, 3 g, 3 ø Sørup By, Grønholt. Udsigten til Esrum Sø fra vejen mellem Hillerød og Fredensborg er i dag forsvundet. Fredningsnævnet henstillede i 1987, at der blev rejst en fredningssag med henblik på genskabelse af udsigten over søen.

Møllekrogen – Hillerød Kommune

Fredningen er fastsat i kendelse af 5. maj 1971 afsagt af Fredningsnævnet for Frederiksborg Amts nordlige fredningskreds. Kendelsen angår et område sydvest for Esrum Sø. Oprindeligt var området en del af søen, men vandstandssænkning og tilgroning førte til, at området kom til at fremtræde som søens naturlige landskabelige forlængelse mod sydvest. Arealet henligger med store vandflader og er i kendelsen beskrevet som et af de bedste ande-, vade- og sumpfugleterræner i Nordsjælland. Der er i fredningen forbud mod bebyggelse, opstilling af faste konstruktioner, transformerstationer og andre skæmmende indretninger. Der er endvidere forbud mod camping, bilophugningspladser samt motorbaner. Terrænændringer må ikke finde sted.

Det fremgår af fredningskendelsen, at fredningsområdet udgør ca. 50 ha. Det omfatter matr.nr. 3 o, 4 f, 6 i, 7 d, 8 æ Nødebo By, Nødebo, 4 ø, 4 l, 4 r, 5 a, 5 b Stenholtsvang, Nødebo, og 1 a Søndre Gribskov, Nødebo.

Esrum Søes omgivelser – Fredensborg Kommune, Helsingør Kommune og Gribskov Kommune

Den oprindelige fredning af Esrum Søes omgivelser er fastsat ved kendelse af 16. juli 1949 fra Fredningsnævnet for Frederiksborg Amts nordlige fredningskreds og ved Overfredningsnævnets kendelse af 11. marts 1952. Planerne for fredningen blev lagt allerede i begyndelsen af 40'erne, og forslaget om fredning blev fremsat efter at have været forelagt for Statsministeriet. Fredningen omfatter store arealer fra Endrup langs søbredden mod nordvest til Esrum Å. Formålet med fredningen er, ”at beskytte udsigten over søen og bevare landskabelige skønhedsværdier, der har betydning for landskabet omkring søen”. Fredningen er opdelt i tre zoner med varierende beskyttelsesgrad.

Type A omfatter området inden for en afstand af 100 m fra søbredden. Dette område skal forblive henliggende i den oprindelige tilstand. Landbrugsbygninger kan ændres, udvides, ombygges eller ombygges efter landbrugets behov. Andre bygningsmæssige foranstaltninger kræver tilladelse fra

fredningsnævnet. Indretninger til pelsdyravl må ikke placeres i denne zone, og der må ikke foretages terrænændringer.

Type B omfatter området i en afstand på mellem 100 m og 300 m fra søbredden. Der må ikke opføres større bebyggelse eller foretages større beplantninger uden tilladelse fra fredningsnævnet, der med hensyn til bebyggelse kan stille krav vedrørende farve, materialevalg størrelse og beliggenhed. Der må heller ikke i denne zone placeres indretninger til pelsdyravl eller foretages terrænændringer.

Type C omfatter området beliggende mellem 300 m fra søbredden og offentlig vej. Der må ikke opføres skæmmende indretninger såsom ledningsmaster o.lign. eller drivhuse, garager, boder, skure uden tilladelse fra fredningsnævnet. Der gælder de samme restriktioner med hensyn til terrænændringer og pelsdyravl som i de andre zoner.

Fredningen indeholder endvidere bl.a. særlige bestemmelser for de ejendomme i Esrum, som er beliggende nær Esrum Kloster for at sikre ruinrester under terræn.

Helsingør Kommune har udarbejdet en plejeplan for et delområde i fredningen Esrum Sø's omgivelser. Formålet med plejeplanen er at genskabe udsigten ud over landskabet og Esrum Sø fra Harreshøjvej i området mellem Harreshøjvej og Esrum Søvej.

Danstruplund – Helsingør Kommune

Fredning af Danstruplund er sket ved kendelse af 1. oktober 1974 fra Fredningsnævnet for Frederiksborg Amts nordlige og Overfredningsnævnets kendelse af 30. maj 1975. Af fredningsnævnets kendelse fremgår bl.a.: ”Ejendommen rummer nogle af de smukkeste landskabspartier i den fredningsværdige egn, og den grænser mod vest til Esrum Sø- fredningen (overfredningsnævnets kendelse af 11. marts 1952), mod syd til Endrup Hegn og mod øst bl.a. op til Danstrup Hegn, således at den samtidig danner en forbindelse mellem væsentlige landskabslementer.” Fredningens formål er at bevare at bevare områdets tilstand, og således at anvendelsen som landbrugsarealer opretholdes.

Fredningsområdet er på ca. 163 ha. Det omfatter matr.nr. 3 g Jonstrup by, Tikøb, og matr.nr. 3 a Ll. Esbønderup by, Tikøb, matr.nr. 4 a Ll. Esbønderup By, Tikøb, matr.nr. 3 c og 4 a Jonstrup by, Tikøb, matr.nr. 7 a, 7 b, 7 I og 8 a Endrup by, Asminderød.

Endrupgård – Fredensborg Kommune

Fredning af Endrupgård er bestemt ved kendelse af 10. oktober 1974 fra Fredningsnævnet for Frederiksborg Amts nordlige fredningskreds. Baggrunden for fredningen var, at der forelå en ansøgning om tilladelse til anlæg af en golfbane på arealer, der hørte under Endrupgård. Fredningsplanudvalget for Københavns, Frederiksborg og Roskilde Amter rejste i den anledning fredningssag med henblik på bevarelse af tilstanden på arealerne, og således at de også fremover skulle benyttes som landbrugsarealer. Det blev dog samtidig anført, at fredningen ikke skulle være til hinder for anlæg af 18-hullers golfbane. Fredningsforslaget, der knyttede sig Danstruplund-fredningen blev taget til følge, herunder således at der kunne anlægges golfbane som ansøgt. Golfbanen blev dog aldrig anlagt. Det er efter fredningsbestemmelserne forbudt at opføre bygninger, som ikke kræves i forbindelse med ejendommens drift som landbrugsejendom. Der må ikke anbringes boder, skure eller andre indretninger, der efter nævnets skøn kan virke mispydende.

Fredningsområdet er på 79,5 ha. Det omfatter matr.nr. 2 q, 3 a, 4 a, 4 l, 6 a, 6 h, 23 og 24 b Endrup by, Asminderød, og del af matr.nr. 1 g og 1 f Fredensborg by, Asminderød.

Endrup by – Fredensborg Kommune

Fredning af Endrup by er sket ved kendelse af 25. maj 1992 fra Fredningsnævnet for Frederiksborg Amts nordlige fredningskreds og ved Overfredningsnævnets kendelse af 7. april 1993. Fredningsområdet er beliggende op til og øst for landevej nr. 531 på en strækning, hvor vejen løber tæt langs Esrum Sø. Formålet med fredningen er at friholde området for ny bebyggelse og bymæssige anlæg, men jordbrugsmæssige nødvendige bygninger og anlæg bør placeres under hensyntagen til de landskabelige forhold. Området var i de offentlige planer anset som et værdifuldt landskab og en biologisk spredningskorridor, som i videst muligt omfang skulle beskyttes. Det er anført i fredningsnævnets kendelse, at området var beliggende som eneste ikke-fredede område mellem tre store fredninger: Esrum Sø-fredningen samt fredningerne af Endrupgård og Danstruplund. Det er endvidere anført, at baggrunden for forslaget om fredning af området var, at ejeren af en ejendom i området ønskede at opføre en ridehal på 3.500 m². Det var forslagsstilleren, Frederiksborg Amt, vurderet, at en sådan bygning ”må skønnes at virke voldsomt dominerende i dette i landskabelig henseende meget følsomme område.”

Fredningsområdet er på ca. 2 ha. del af matr.nr. 13 a Endrup by, Asminderød, og matr.nr. 13 b Endrup by, Asminderød.

Dronningens Kovang – Fredensborg Kommune

Fredning af Dronningens Kovang i Fredensborg er sket ved kendelse afsagt af Fredningsnævnet for Frederiksborg Amtsrådskreds den 14. november 1935 og Overfredningsnævnets kendelse af 20. juli 1936. Fredningsområdet er beliggende umiddelbart nord for Fredensborg Slots haveanlæg. Der er tale om en udsigtsfredning, som har til formål at sikre udsigten fra Fredensborg Slot ad Brede Allé og ud over søen. Det hedder bl.a. i fredningsnævnets kendelse: ”Denne udsigt er fremdeles ualmindelig smuk og ejendommelig, og haven foran Slottet vilde uden denne Udsigt have ringere Skønhedsværdi.” Der må efter fredningskendelsens indhold ikke opføres bygninger, foretages beplantning eller anbringes nogen indretning, som gør indgreb i udsigten.

Fredningen omfatter dele af matr.nr. 1 ab, 1 aa Fredensborg By, Asminderød, matr. 7000aa, 7000u og 7000ab Fredensborg By, Asminderød, og matr.nr. 1 ø, 1 æ, 1 bg, 1 bf, 1 z, 1 ac og 1 bh Fredensborg By, Asminderød.

Skovlund Træer – Helsingør Kommune

Fredningen er fra 1940 og har til formål at bevare tre skovpartier ved ejendommen Skovlund. Der må ikke finde hugst sted, opføres bebyggelse eller foretages terrænændring uden fredningsnævnets godkendelse.

Esrum Kanal – Gribskov Kommune

Fredningen af Esrum Kanal er bestemt ved Fredningsnævnet for Frederiksborg Amtsrådskreds kendelse af 21. juli 1937. Esrum Kanal var blevet anlagt i begyndelsen af attenhundredetallet fra Esrum Sø til Kattegat ved Villingebæk. Formålet var at etablere en vandvej for transport af tømmer fra Gribskov til udskibning ved Villingebæk mod København. Fra slutningen af attenhundredetallet blev transporten overtaget af Gribskovbanen, og kanalen gik ud af brug. På den vestlige side af kanalen forefandttes over en strækning på ca. 1,5 km en rabat, som tidligere havde været pramdragervej. Vejen var senere blevet brugt offentligheden som adgangssti til søen. Ejeren af Esrumgård

havde imidlertid spærret stien af hensyn til græsgang for sin kvægdrift. Formålet med fredningen er at sikre offentligheden fri færdsel langs kanalen mod søen. Det fremgår af kendelsen, at ”Sogneraadet har Ret til at holde Orden paa Stien og fastsætte dens bredde, der skal være 1½ m”.

Fredningsområdet omfatter dele af matr.nr. 19 a og 19 c Esum Kloster, Esbønderup.

7. Tidligere afgørelser om sti

Fredningsnævnet for Nordsjælland traf den 3. september 2007 om et stiforløb ved Esum Sø i Helsingør, Fredensborg og Gribskov Kommuner. Frederiksborg Amt havde efter gennemførelse af en række åstedsforretninger den 14. december 2006 vedtaget at foretage ekspropriation til stianlægget i overensstemmelse med ekspropriationskommissionens anbefalinger på baggrund af åstedsforretningerne. Ekspropriationsforretningen blev påklaget til Vejdirektoratet.

Frederiksborg Amt blev sammen med de øvrige amter nedlagt ved udgangen 2006 og stiprojektet blev overdraget til Skov- og Naturstyrelsen som et led i delingsaftalen mellem stat, regioner og kommuner i forbindelse med strukturreformen. Fredningsnævnet behandlede sagen som en sag om dispensation fra fredningen af Esum Sø's omgivelser og fredningen af Endrupgaard. Det blev oplyst under sagen, at der allerede ved de indledende drøftelser om fredning af Esum Sø's omgivelser havde været indgående overvejelser om anlæg af gang- og cykelsti langs søen. Der var fremlagt notat om stiens konsekvenser for Natura 2000 og havørn. Ifølge DOF havde pynten vest for Skovlund i mange år været overnatningssted for havørne. DOF oplyste endvidere, at havørne kræver en forstyrrelsesfri zone på mindst 300 m rundt om et redetræ for at kunne yngle med succes. Fredningsnævnet foretog besigtigelser den 12., 13. og 25. juni 2007. Under disse blev det drøftet bl.a., om det ansøgte tracé på visse strækninger var placeret for tæt på skrænten mod søen.

Fredningsnævnet anførte i sin afgørelse, at det havde været ønskeligt, at sagen efter sin størrelse og kompleksitet havde været anlagt som en egentlig fredningssag, men nævnet fandt dog ikke af denne grund at skulle kunne afskære nævnet fra at behandle sagen som en sag om, hvorvidt der kunne meddeles dispensation. Nævnet lagde til grund, at det ansøgte ikke stred mod fredningernes formål eller mod udpegningsgrundlaget for de internationale naturbeskyttelsesområder, jf. naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1 og 2. Nævnet bemærkede i øvrigt, at endelig dispensation forudsatte, at stien blev anlagt på det areal, der var eksproprieret, og at den påklagede ekspropriationsbeslutning ikke blev ophævet ved endelig afgørelse.

Alle tre medlemmer for så vidt angår Fredensborg Kommune og et flertal med hensyn til Helsingør og Gribskov Kommuner udtalte bl.a., at udgangspunktet for en rekreativ sti rundt om en sø må være, at stien løber langs med søen, og fandt at den foreslåede rute ikke indebar betydelige gener for natur- og dyreliv. De gav herefter tilladelse til det ansøgte med to undtagelser. For at undgå at beskadige bredder og skrænter ved Såne og tillige af sikkerhedsmæssige grunden fandtes det nødvendigt at flytte tracéet et antal meter uden for det eksproprierede areal. For så vidt angår et stykke af stien ved matr.nr. 17 Endrup By, Asminderød, havde der været drøftelser vedrørende et trafik-sikkerhedsmæssigt problem, uden at der var draget en konklusion. Der blev derfor alene givet princip-tilladelse for så vidt angik denne strækning.

Med hensyn til de strækninger, der gik gennem Gribskov Kommune og Helsingør Kommune, udtalte et mindretal for så vidt angik hver af disse kommuner at ville medføre betydelige gener for en række lodsejere og dyreliv, herunder havørne, at stien skulle ligge så tæt på søen. Da stien skulle være sammenhængende indstillede disse mindretal, uanset at det ansøgte forløb ville være acceptabelt på enkelte ejendomme, at give afslag på hele dispensationsansøgningen.

Fredningsnævnet for Nordsjælland traf herefter den 3. september 2007 afgørelse efter stemmeafgivningen og meddelte tilladelse, herunder til dels principitilladelse. Naturklagenævnet stadfæstede fredningsnævnets afgørelse den 14. juli 2008.

Vejdirektoratet tilsidesatte i en afgørelse af 7. november 2008 ekspropriationsafgørelsen af 14. december 2006 som ugyldig. Direktoratet anførte i sin afgørelse, der også omfattede en sti langs Arresø, bl.a.:

”...

Esrum Sø

Fredningsnævnet har i sin kendelse af 3. september 2007 afvist, at der kan anlægges en sti på det eksproprierede areal på ejendommene, matr.nr. 5a, 5b og 1 e Såne By, Tikøb, samt matr.nr. 2b Jonstrup By, Tikøb. Ifølge nævnet kræver anlæg af en sti på ejendommene en ny stiføring uden for det eksproprierede areal.

...

Konklusion

Vi kan på den baggrund konstatere, at stiprojektet om Esrum Sø og Arresø, ikke kan gennemføres som forudsat i ekspropriationsbeslutningerne af 14. december 2006.

Allerede fordi formålet med Frederiksborg Amts ekspropriationsbeslutninger ikke kan realiseres, og dermed ikke har været nødvendige, tilsidesætter vi dem begge som ugyldige.”

Der var herefter ikke nogen ekspropriation af arealer til brug for et stitracé, og stien kunne derfor ikke anlægges.

8. Miljøvurdering

Der er fremlagt miljøvurdering af 31. august 2020 udarbejdet af forslagsstillerne. Miljøvurderingen er nærmere omtalt under afgørelsens pkt. 11. Fredningsnævnets begrundelse og afgørelse.

9. Forslag til fredningsbestemmelser

Fredningsforslaget var ledsaget af fredningsbestemmelser. Lodsejere og myndigheder m.fl. har på det offentlige møde den 22. august 2019 og senere i skriftlig form i tiden frem til den 1. januar 2020 fremsat bemærkninger til fredningsforslaget. Forslagsstillerne har den 31. august 2020 kommenteret de fremkomne indlæg og har herefter fremsat nyt forslag til fredningsbestemmelser, der rummer en række ændringer af det oprindelige forslag. I tiden frem til omkring den 1. januar 2021 har fredningsnævnet herefter modtaget en række indlæg fra lodsejere og myndigheder m.fl.

I det reviderede fredningsforslag er ejendommene lb.nr. nr. 1-10 og 12-13 udgået. Ejendommene er beliggende i Esrum by.

10. Bemærkninger og indsigelser til fredningsforslaget

Alle indkomne indlæg er indgået i sagens behandling. Det neden for givne sammendrag af fremkomne synspunkter er koncentreret om de indlæg, der er fremkommet efter at det reviderede forslag til fredningsbestemmelser er fremsat. Der er i relevant omfang medtaget tidligere indkomne indlæg.

Lodsejere

Morten Mathiesen, lb.nr. 81, Hillerød Kommune, har den 27. oktober 2020 anført, at han egentlig er tilhænger af fredningsprojektet og en sti rundt om søen. Han mener dog ikke, at han er blevet hørt, men kun ignoreret under sagen. Han har herved anført, at der bliver eksproprieret jord fra Stenholtsvej 11 og 13, uden at jorden bliver værdiansat. Der er tale om en krænkelse af den private ejendomsret, som kun kan ske mod erstatning. Han finder, at stien burde gå på den anden side af Stenholtsvej, der ejes af Dansk Tennisfond, lb.nr. 80. Der er mere natur på den side af vejen, hvilket vil give en bedre oplevelse for personer, der benytter stien, og mindre gene for beboerne.

Morten Mathiesen har tidligere den 30. november 2019 afgivet indlæg i sagen sammen med Dansk Tennisfond, lb.nr. 80, Hillerød Kommune, Vivian Petersen, lb.nr. 84, Hillerød Kommune, og lb.nr. 91 Gunver Elisabeth Nielsen, Fredensborg Kommune. Det er heri anført, at man ikke på noget tidspunkt – hverken af Hillerød Kommune, Danmarks Naturfredningsforening eller af andre - er blevet hørt over forslaget om anlæg af en gang-/cykelsti.

Dansk Tennisfond, lb.nr. 80, Hillerød Kommune, v/formand Poul Flemming Hansen, har i et indlæg af 2. december 2019 anført, at fondens arealer helt overvejende er omfattet af en eksisterende fredning fra 1971. Det fremgår af fundatsens § 4, stk. 1, b, at fondens indtægter skal anvendes til hjælp bl.a. for naturfredningsformål. Det er på den baggrund gjort gældende, at udvidelse af den eksisterende fredning ikke kan gennemføres, da Dansk Tennis Fond har naturfredning som et af sine formål, og da fonden ikke har givet afkald på erstatning. For så vidt angår stien, som foreslås anlagt langs Stenholtsvej, er det gjort gældende, at de arealerhvervelser, der er nødvendige herfor, henhører under lov om offentlige veje.

Bjørn Svendsen, lb.nr. 79, Hillerød Kommune, har i sit oprindelige indlæg af 1. december 2019 anmodet om, at et areal på 400 m² bør udtages af fredningen, da der på arealet er indkørsel, parkeringsplads, gårdsplads, værkstedsbygning og carport. I sit indlæg af 3. januar 2021 har han noteret sig, at forslagsstillerne enige i, at 150 m² udgår, men har under henvisning til de faktiske forhold fastholdt, at de anmodede 400 m² udgår, da der ellers vil blive tale om uhensigtsmæssige forhold, bl.a. med bygninger, der dels ligger inden for og dels uden for fredningen.

Agrovi har på vegne af lb.nr. 78, Dansk Arbejdsgiverforening, Hillerød Kommune, anført, at foreningens ejendom Egelund Slot anvendes som mødested og til kurser og konferencer. Arbejdsgiverforeningen er stolte over at kunne tilbyde sine besøgende de dejlige og naturskønne omgivelser, herunder arealerne ned til og udsigten over Esum Sø. Arbejdsgiverforeningen bakker generelt op om fredningens formål og indhold og har på eget initiativ anlagt et stisystem på de fredede arealer. Det er oplevet at fodgængere på disse stier bliver verbalt forulempet af cyklister. Der bakkes derfor op om, at færdsel på stierne kun vil være tilladt til fods.

Men4549 Holding, lb.nr. 77, v/Michael Eriksen, Fredensborg Kommune, har i et indlæg af 22. december 2020 henholdt sig til sine tidligere bemærkninger i sagen og har tilføjet, at det reviderede forslag ikke overraskende kun rummer ret begrænsede ændringer af mere eller mindre kosmetisk karakter, således at det reviderede forslag i gennemgående træk er identisk med det tidligere oplæg.

Han har anført, at det efter de mange indlæg i sagen kan konstateres, at der er meget lille opbakning til forslaget. En meget stor majoritet af lodsejere har væsentlige indsigelser mod forslaget. Kun Hillerød Kommune af de fire kommuner, som forslaget omfatter, støtter forslaget. Støtten hviler på 1 stemme, og således det spinklest mulige flertal. Endvidere er Dansk Ornitologisk Forening og Landbrugere i Kongernes Nordsjælland modstandere af forslaget om et stiforløb. Danmarks Naturfredningsforening har 130.000 medlemmer, hvilket svarer til 2% af befolkningen. Det er uvist, hvor stor en andel af disse, der står bag forslaget. Han finder det relevant at få oplyst, hvordan ledelsen og bestyrelsen i Danmarks Naturfredningsforening stiller sig til forslaget. Der kan stilles endvidere stilles spørgsmålstejn ved miljøvurderingen. Der er ingen konkrete væsentlighedsvurderinger, men alene henvisning til at dette vil afhænge af den efterfølgende mere detaljerede planlægning. Miljøvurderingen er udarbejdet af forslagsstiller, men der burde foreligge en uvildig miljøvurdering. Der er allerede rigelig adgang for offentligheden til at nyde naturen i og omkring Esrum Sø. Det er derfor ikke rigtigt, at offentlighedens adgang til søen er begrænset. Hvis adgangen til søen ønskes udvidet, kan Danmarks Naturfredningsforening gå i dialog med de enkelte kommuner med henblik på ordninger indgået på frivillig basis. Der foreligger ikke en tilfredsstillende belysning af, hvad det vil koste at anlægge og vedligeholde den foreslåede sti. Der er alene givet ukonkrete besvarelser herom fra Danmarks Naturfredningsforening, der ikke selv på nogen bidrager til at dække udgifterne. Det bliver derfor den lokale befolkning, der kommer til at bære disse udgifter som ukendte fremtidige byrder. Forslaget om stiforløb over privat grund er endvidere grundlovsstridigt. Efter grundlovens § 73 er ejendomsretten ukrænkelig og afståelse kan kun ske ved lov og mod fuldstændig erstatning.

Han har generelt anført, at der ikke tale om en nyfredning bortset fra af nogle randområder.

Om sin egen ejendom har Michael Eriksen navnlig anført, at den allerede er fredet i betragtelig grad, og at udvidelsen af fredningen vedrører nogle randområder i forhold til Esrum Sø. Hans ejendom på 14,5 ha kan groft sagt opdeles i to dele. Område A ligger mellem 0 og 200 m fra søen og består udelukkende af mark og skov, der allerede er underlagt en række fredningsbestemmelser og søbeskyttelseslinjen. Område B ligger mellem 2 og 400 m fra søen og består af hus med have, veje, græsplæner et mindre markområde og skov. Dette område har efter sin beliggenhed ikke mere med Esrum Sø end med Hillerødvejen at gøre. Han foreslår, at område B holdes ude af fredningen.

Danmarks Naturfrednings forenings synspunkt om, at nåletræsbevoksningen på matr.nr. 3 am Sørup By, Grønholt, er i strid med den eksisterende fredning, er ikke rigtigt, og foreningen har i øvrigt ikke kompetence til at afgøre dette spørgsmål. Den eksisterende fredning er – om end områdedefinitionen er uklar – en udsigtsfredning. Danmarks Naturfredningsforening har dog anerkendt, at træerne langs Hillerødvejen ikke skal fældes. Formålet med den eksisterende fredning kan derfor ikke opretholdes, og nåletræsbevoksningen er derfor ikke i strid med den eksisterende fredning. Han kan i øvrigt tilslutte sig, at den gamle brandvej mellem Møllevangen og Esrum Sø udgår. Anlæggelsen af den foreslåede sti i en bredde på 2 m med fast bund og rabat samt skilte, broer og låger lyder mere som et større anlægsarbejde end et naturfremmende projekt.

Ejere og beboere på Møllevangen, Birgit og Ole Mark, lb.nr. 68, Marianne Drachmann og Brian Mouridsen, lb.nr. 69, Ulrik von Voss, lb.nr. 71A, Christina Krøyer og Peter Toft, lb.nr. 71B, Sys og Søren Barkholt, lb.nr. 72, og Simon Frank, lb.nr. 73, Fredensborg Kommune er fremkommet med indlæg ved breve af 25. december og 30. december 2020. De har navnlig gjort indsigelse mod, at der etableres trampesti på en eksisterende stikvej/gammel brandvej mellem Møllevangen og Esrum Sø, og har påpeget at Danmarks Naturfredningsforening i sit høringssvar tiltræder, at denne del af den foreslåede sti kan udgå af forslaget, hvis stiforslaget findes for omfattende. Brandvejen er en

reminiscens fra gamle dage, da brandbiler skulle hente vand i søen. Nu er der en brandhane på Møllevangen. Brandvejen bruges derfor ikke mere og er tilgroet og ufremkommelig.

Der blev tidligt i processen arbejdet med et stiforløb fra Møllevangen langs søen nord for ejendommen Søgård og videre mod Stenholt Mølle. Dette stiforløb blev ændret, fordi det ville forstyrre privatlivets fred. Det er det samme, der vil gælde, hvis den gamle brandvej fastholdes som sti, da den ender blindt i lodsejernes baghaver. Den eksisterende trampesti fører til et bevokset sumpkrat mellem søen og ejerlavet, hvor eneste reelle adgang til søen er via lodsejernes bådebroer. Øget trafik og ophold på broerne vil være forstyrrende for lodsejerne og de rastende andefugle. Folk kan i øvrigt kunne til skade ved at bevæge sig i det sumpede område, og lodsejerne ønsker ikke at blive holdt ansvarlige for personskader og andet, fordi udefrakommende færdes på området. I modsat fald vil der blive krævet erstatning for udgifter til indhegning m.v. og for tab af herlighedsværdi.

Advokat Marlene Hannibal har den 18. december 2020 afgivet indlæg på vegne af Mads Hartvig Jensen, lb.nr. 64, Kurt Holmsted, lb.nr. 42, Malou Skeel, lb.nr. 27, Stone Grange ApS, lb.nr. 56, Carl og Sindet Bruun, lb.nr. 15 og 62, Peter Neergaard, lb.nr. 53, Rikke og Tinus Bang Christensen, lb.nr. 44, Helle Wallevik, lb.nr. 51 og 52, og Lise-Lotte Kähler, lb.nr. 37. Disse lodsejeres ejendomme er beliggende i Fredensborg, Helsingør og Gribskov Kommuner.

Advokat Marlene Hannibal har på vegne af de anførte lodsejere fastholdt, at fredningsforslaget bør afvises, og at der kræves fuld erstatning, hvis det tages til følge. Der er tale om liebhaverejendomme, og at det skal ved fastsættelsen af erstatningen inddrages, at fredningen vil indebære tab af herlighedsværdi. Det reviderede fredningsforslag rummer en række skærper i forhold til det oprindelige forslag. Disse skærper er unødvendige for at tilgodese formålet om at bevare udsigten over Esrum Søes omgivelser. Fredningsnævnet skal foretage en samlet vurdering af et fredningsforslag, og skal ved denne vurdering inddrage økonomiske hensyn og proportionalitetsprincipper. Det skal også indgå i vurderingen om de formål, der ønskes varetaget ved fredningen, allerede tilgodeses efter naturbeskyttelsesloven, Natura 2000 samt anden lovgivning. Det står efter en gennemgang af det reviderede fredningsforslag klart, at det primære formål er anlæggelse af ca. 20 km lang sti i et område, hvor der i forvejen er adgang til naturen på eksisterende stier, der i alt udgør 11,7 km. Der er reelt tale om en nyfredning af området, hvoraf 656,4 ha er privatejet. Det samlede erstatningsbeløb vil overstige 4 mio. kr. Hertil kommer erstatningen for stien. Hillerød Kommune har i marts 2018 beregnet, at anlæg af 700 m sti i to meters bredde på Stenholtvej vil koste omkring 1.900.000 kr., eller 2.174 kr. pr. meter. Dette indebærer, at den samlede sti på i alt 20 km vil koste omkring 54.280.000 kr. i anlægsomkostninger, hvori ikke er indregnet udgifter til tunneler og vejovergange. Endvidere vil forslaget om stiens forløb indebære skadevirkninger for dyrelivet, herunder navnlig de store rovfugle, ligesom der vil blive tale om gennemskæring af driftsjorder og placering tæt på privat beboelse med tab af herlighedsværdi til følge. Der er i øvrigt anført, at Danmarks Naturfredningsforening efter tilkendegivelse af 4. maj 2017 fredningsnævnet for Midtjylland, Østlig del, tilbagekaldte forslaget i en sag om Stillings-Solbjerg Søes omgivelser, der kan ligestilles med den foreliggende sag. Sagen blev behandlet i fredningsnævnet for Midtjylland, Østlig del. Der er endvidere henvist til afgørelserne i MAD 1997.746 og MAD 2012.1812.

Steen Kähler, lb.nr. 38, Helsingør Kommune har i et indlæg af 8. december 2020 anført, at fredningsforslaget bør afvises efter det forvaltningsretlige proportionalitetsprincip og bestemmelsen i naturbeskyttelseslovens § 38, stk., 4. Han har gjort gældende, at de dele af fredningsforslagets formål, der vedrører bevarelse af landskabet, det store udsyn og den biologiske mangfoldighed er opfyldt gennem de eksisterende fredninger for Esrum Søes omgivelser og af andre regler. Af Miljøministeriets handlingsplan for fredninger fremgår bl.a., ”at fredninger ikke bør anvendes til at opnå formål, der kan opnås lige så godt eller bedre med andre ordninger (f.eks. i Natura 2000-områder),

og at der som udgangspunkt skal foreligge en aktuel eller konkret trussel mod fredningsværdierne i det pågældende område, før frednings an komme på tale.” Der er ikke tale om, at området er truet, og der foreligger derfor ikke en særlig begrundelse for at ændre fredningen. Hertil kommer beskyttelsen efter Natura 2000.

Med hensyn til de dele af formålet, der vedrører stisystemet, har han anført, at dette muligt er det eneste reelle formål med fredningsforslaget. Formålet kan imidlertid opnås uden at ændre de eksisterende de fredninger ved at vælge det alternative stisystem, som lodsejerne fremlagde allerede i 2006-2008 og igen med det forslag, der nu er rejst. Det alternative forslag vil i øvrigt bedre opfylde formålet om udsynet over landskabet og søen. Danmarks Naturfredningsforening vil gerne give indtryk af, at der efter de gældende forhold er begrænset adgang for offentligheden til søen. Det er ikke rigtigt. Det er muligt at færdes langs den vestlige bred gennem Gribskov fra Nødebo til Esrum Kanal. Der er endvidere direkte søadgang ved Badestedet, Fredensborg Søpark, Slotsparken, Fredensborg og Sørup Havn, Dødemandsbugten og Pramvejen. Den samlede strækning rundt om søen er ca. 26 km. Der er direkte adgang til omkring 10,4 km søbred, hvilket svarer til omkring 40%, hvilket ikke kan kaldes begrænset adgang. Det er endeligt bemærket, at Gribskov, Fredensborg og Helsingør Kommuner finder at stien bør udgå af sagen, og at Hillerød Kommune kun med et beskedent politisk flertal på 1 stemme ønsker denne opretholdt.

Advokat Peter Sørensen har på vegne af Kurt Holmsted, lb.nr. 42, Fredensborg og Helsingør Kommuner i brev af 18. december 2020 anført, at de reviderede fredningsbestemmelser indeholder yderligere indskrænkninger i lodsejernes brug af deres ejendomme i forhold til det oprindelige forslag til fredningsbestemmelser, de eksisterende fredninger, planloven og naturbeskyttelsesloven. Der er i reelt tale om en nyfredning af området, hvorfor proportionalitetskravet og erstatningsudmålingen skal bedømmes ud fra dette. Danmarks Naturfredningsforening begrundelse for, at der alene er tale om en opdatering af den eksisterende fredning er i direkte modstrid med, at der lægges op til at genskabe udsigter over landskabet og søen og derved føre landskabet tilbage til 1950'ernes åbne marklandskab, jf. formuleringerne i §§ 1, 2 og 10.

I det reviderede fredningsforslags § 8, stk. 3, er der sket en markant skærpelse vedrørende den foreslåede sti i forhold til det oprindelige fredningsforslag. Der skulle oprindeligt være tale om en sti i en bredde på 2 m. Nu skal der tillige udlægges rabatter på begge sider, så stien kan vedligeholdes maskinelt, ligesom der åbnes mulighed for anlæg af et ridespor uafhængigt af stiforløbet. Der er ikke taget højde herfor i budgetforslaget. Der er under høringsfasen fremsat forslag om alternative stiforløb, der til dels følger eksisterende veje og således ikke går direkte langs søbredden. Forslagene om et alternativt stiforløb og indsigelserne mod det foreslåede forløb er begrundet bl.a. med den negative indvirkning stien vil have på natur og fauna. Det er overraskende, at Danmarks Naturfredningsforening ikke har taget notits af disse indsigelser. Man får derfor det indtryk, at fredningsforslagets primære formål er at få stien etableret i umiddelbar nærhed til Esrum Sø, men de øvrige formål er af sekundær betydning. Udsigtsformålet over landskabet og søen vil tilmed blive bedre varetaget, hvis stien lå oppe på højdedragene.

Fredningsinstituttet bør kun bringes i anvendelse, når de værdier, der søges bevaret, ikke kan forventes beskyttet ved anvendelse af lovens almindelige bestemmelser og eventuelle eksisterende fredninger. Der er således uproportionalt at pålægge de omhandlede arealer yderligere rådighedsbegrænsning, når formålene om bevarelse af de særlige landskabelige skønhedsværdier og udsigten over søen allerede er sikret og til fulde kan opretholdes gennem lovgivningen og den eksisterende fredning fra 1952.

Hertil kommer, at der vil være tale om unødvendige stramninger i erhvervsudnyttelsen af ejendommen. Efter den gældende fredning, vil der kunne plantes frugttræer og læhegn. Dette vil blive forhindret af det nye fredningsforslag. Endvidere vil adgangen til opførelse af nye bygninger blive begrænset. Der vil blive krævet fuld erstatning, hvis forslaget gennemføres. Budgetoverslaget lider imidlertid af væsentlige mangler. Der er tale om underbudgettering. Imidlertid må det fremhæves, at også erstatningsudmålingen og de samlede udgifter forbundet med at gennemføre en fredning skal indgå som et centralt element ved vurderingen af om en fredning er proportional, når der tages hensyn til de herved forbundne omkostninger og den allerede foreliggende beskyttelse.

Advokat Peter Sørensen har i lighed med advokat Marlene Hannibal fremdraget tilkendegivelsen af 17. maj 2017 fra Fredningsnævnet for Midtjylland, Østlig del, i sagen om Stilling-Solbjerg Søes omgivelser.

Advokat Anker Laden-Andersen har på vegne af Malou Skeel, lb.nr. 27, Helsingør Kommune, i breve af 29. november 2019, 11. september 2020 og 30. december 2020 anmodet fredningsnævnet om at afvise eller at udsætte fredningsforslaget. Det er nærmere anført, at ejendommen Skovlund tjener til helårsbeboelse. På ejendommen drives endvidere landbrug. Der er ikke tale om hobbypræget landbrug som beskrevet i fredningsforslaget. Driften har ikke ændret sig siden senest gennemførte fredninger. Landskabet har heller ikke ændret sig i strid med de intentionerne bag de oprindelige fredninger. De er udfærdiget af fredningsnævnet og er velfungerende. Fredningsforslaget indeholder ikke konkrete eller dokumenterede begrundelser, der understøtter, at de eksisterende fredninger ikke opfylder deres formål. Gennemførelse af fredningen vil få store landbrugsmæssige konsekvenser for Skovlund. Ejendommen vil ikke længere kunne drives som landbrugsejendom.

Fredningsforslaget har reelt kun til formål at etablere en sti rundt om Esrum Sø. Etablering af en sti skal imidlertid ikke ske gennem en fredning, men ved anvendelse af de ekspropriationsretlige regler. Fredningsnævnet kan ikke inddrage forhold, som henhører under vej- og planmyndighederne. Endvidere vil det stiforløb, som er foreslået give indbliksgener. Stien i den foreslåede form vil således forringe brugen af ejendommen både til beboelse og til landbrug.

Der åbnes med forslaget for etablering af en sti med fast bund op til 2 meters bredde og med rabatter. En del af stien skal forløbe gennem mose. Den foreslåede sti vil have meget negativ indflydelse på naturen. Der foreligger imidlertid ingen VVM-undersøgelse eller konsekvens vurdering af den foreslåede fredning stianlægget som opfylder EU's VVM direktiv, habitatdirektivet og vandrammedirektivet. De skal foreligge en konsekvensvurdering med konklusioner, der udelukker enhver rimelig videnskabelig tvivl om, at fredningsforslaget ikke får nogen indvirkning på beskyttede arter, jf. principperne i C-461/17. Der skal også foreligge en aktuel beskrivelse af plante- og dyrelivet indenfor og udenfor Natura 2000 områderne. Det er gjort gældende, at de anførte undersøgelser og vurderinger skal indhentes, inden der kan træffes afgørelse i sagen. Den miljøvurdering, som er fremlagt i sagen, er af generel karakter og rummer således ikke en konkret vurdering af forholdene. I sagen om Esrum Søes omgivelser mener Danmarks Naturfredningsforening, at offentlighedens adgang til de fredede arealer skal øges. I et andet fredningsforslag, der vedrører Denderup Vænge ønskes det, at offentlighedens adgang begrænses.

Der er i øvrigt peget på, at der er opstillet flere alternative forslag til et stiforløb, der kan etableres ad frivillighedens vej.

Svend Rohlin Madsen, lb.nr. 21, har i et indlæg den 31. december 2020 anført, at Danmarks Naturfredningsforening burde være til for at beskytte natur samt dyre- og fugleliv. Den foreslåede sti vil

imidlertid skræmme fugle- og dyreliv væk. Området er vinteropholdssted for havørn, hvis hejre, fiskehejre, gravand og gæs samt en mængde forskellige dykænder og andre vandfugle. Danmarks Naturfredningsforening har anført, at forslaget ikke er i strid med nationalparkplanlægningen. Det er måske rigtigt, men det er centralt punkt i nationalparkretningslinjerne, at initiativer gennemføres med lodsejernes medvirken og accept.

Svend Rohlin Madsen har i øvrigt peget på, at der stadig vil være mulighed for en afstikker opad Søbrinken eller Sandlodsvejen, hvorfra man kan nyde udsigten over søen. Med en lille gåtur fra vejens højeste punkt, 70 m langs gærdet mod vest kommer man op og får udsigten til Kullen i Sverige. I gærdet sidder en støbejernsplade, der markerer 36 m over havet og 27 m over Esrum Sø.

Foreningen af Landbrugere i Kongernes Nordsjælland, v/ formand Jette Haugaard og kasserer Niels Rohlin Madsen, har i et brev den 31. december 2020 gjort gældende, at planlagt stiprojekt vil gøre skade på naturen i flere af de naturområder, som stien vil gennemskære. Medlemmer af foreningen har observeret rastende havørne, rørdrum, rød glente, og fouragerende traner præcis, hvor stien skal forløbe på ejendommen Søbrinken 2, (lb.nr. 21, lodsejer Svend Rohlin Madsen). Foreningen finder således, at forslaget ikke prioriterer naturbeskyttelsen over ønsket om tilgængelighed. Ejendommen er en del af nationalparken. Fredningen og stien er i strid med nationalparkens forudsætninger. Det blev igen og igen fremhævet, at ingen lodsejere ville blive tvunget til at acceptere stier på deres ejendomme. Alt skulle ske ad frivillighedens vej. Hvis projektet gennemføres i den nu foreliggende form, vil det med sikkerhed føre til øget skepsis og modstand mod nationalparken fra de lokale lodsejere. Planerne for nationalparken var ellers baseret på, at få flere private lodsejere til at gå ind i nationalparken, så der kunne opnås en større og mere sammenhængende park til gavn for natur og mennesker.

Kommuner

Borgmester i Fredensborg Kommune, Thomas Lykke Pedersen, borgmester i Helsingør Kommune, Henriette Kjær, og borgmester i Gribskov Kommune, Anders Gerner Frost, har i et fælles brev af 29. november 2019 anført, at fredningsforslaget pålægger kommunerne mange forpligtelser, byrder og udgifter. Udover, at kommunerne skal betale 25% af erstatningerne til lodsejerne, skal kommunerne også afholde omkostninger til anlæg og efterfølgende vedligeholdelse af stien og til den nødvendige pleje af der fredede område. Det må forventes, at udgifterne hertil vil blive ganske omfattende. Borgmestrene ser med stor bekymring på disse ufinansierede udgifter og har anmodet om, at synspunktet tillægges vægt i fredningsnævnets overvejelser.

Fredensborg Kommune har i et brev af 22. december 2020 udtalt, at man fastholder sit høringsvar af 19. oktober 2020. Kommunen udtalte heri bl.a. følgende:

”Byrådet kan fortsat ikke tiltræde de overordnede formål med fredningsforslaget. Kommunen kan ikke anbefale anlæg af Esrum Søsti. Kommunen finder, at uanset at stien er udpeget, som regional sti i kommuneplan 2017, bør anlæg af en sti på privat jord, ske af frivillighedens vej. Kommunen kan desuden ikke tiltræde en sammenskrivning af de eksisterende fredninger.

...

Kommunen kan ikke anbefale, at der indføres restriktioner i forhold til hestehold i fredningen. Fredensborg Kommune ønsker at fremme hesteerhvervet på landet.”

I høringsvaret af 22. december 2020 er der endvidere peget på, at forslaget om den rekreative sti og de reviderede fredningsbestemmelser vil medføre begrænsninger i lodsejernes fremtidige anvendelse deres ejendomme og pålægge kommunen væsentlige, afledte økonomiske byrder. Med hensyn

til miljøvurderingen af fredningsforslaget finder kommunen det problematisk, at naturgrundlaget ikke er bedre kendt. I forbindelse med screening af stitracéet vil der kunne findes nye forekomster af habitatdirektivets bilagsarter, som kan ændre stiforløbet. Kommunen finder det endelig utilstrækkeligt belyst, hvordan plejeplanerne og Natura 2000 planerne skal ses i forhold til bestemmelserne i Naturbeskyttelseslovens kap. 2a, eller hvordan mulighederne er for at gøre brug af støtteordninger til naturpleje mm.

Helsingør Kommune har i sit høringsvar af 6. september 2019 fremsat en række bemærkninger til forslaget til stiforløb og til fredningsbestemmelser. I sit indlæg af 14. december 2020 har kommunen konstateret, at en række af bemærkningerne er videreført i det reviderede forslag til stiforløb og fredningsbestemmelser. Kommunen har herefter anført bl.a., at det er usædvanligt, at der gives kommunen som tilsynsmyndighed dispensationsbeføjelse i § 3, stk. 3, og § 4, stk. 3, om dispensation til naturforbedrende tiltag og i forhold til udtynding af læhegn. Kommunen har tilføjet, at det i almindelighed er fredningsnævnet, som dispenserer fra forbud i en fredning med almindelig klageadgang til Miljø- og Fødevareklagenævnet. Det er foreslået, at bestemmelsen ændres således, at det bestemmes, at tilstandsændringer som følge af realiseringen af en gældende plejeplan er undtaget fra forbuddet, mens alle andre tilstandsændringer kræver dispensation. Kommunen har endvidere foreslået, at § 4, stk. 3, ændres således, at det fremgår, at eksisterende levende hegn ikke må ryddes eller udtyndes, medmindre det er et led i en gældende plejeplan.

I § 5, stk. 4, foreslås det klargjort, hvilke driftsmæssige bygninger, der kan forventes tilladt. I § 6, stk. 4, er solcelleanlæg omhandlet. Solcelleanlæg på beboelseshustage forudsætter ikke landzonetilladelse, men sådan tilladelse er påkrævet på driftsbygninger. Der er ikke klagenævnspraksis for at tillade fritstående solceller. Kommunen har derfor foreslået, at det i fredningen fastsættes, at solcelleanlæg kun kan forventes opsat på tagflader. § 6, stk. 10, finder kommunen, at det bør fastslås, at der er tale om offentligt tilgængelige lejrpladser.

Helsingør Kommune har ikke bemærkninger til miljøvurderingen.

Gribskov Kommune har den 27. november 2019 anført, at kommunen ikke støtter en ny fredning for Esrum Sø's omgivelser. Fredningsforslaget pålægger kommunen mange forpligtelser, byrder og udgifter. Kommunen skal betale 25% af erstatningerne til lodsejerne. Herudover skal kommunen også betale for anlæg og vedligeholdelse af en sti. Det er umuligt at gennemskue, hvilke udgifter, der er forbundet med forslaget. Det er nærmere anført, at det foreslåede stiforløb på lb.nr. 15, matr.nr. 1a, Esrum Kloster, Esbønderup, bør ændres i overensstemmelse med lodsejers forslag, at stien skal kunne anvendes af gående og cyklister, og at fredningsforslaget ikke er til hinder for etablering af et centralt besøgscenter for Nationalpark Kongernes Nordsjælland ved Esrum Kloster og Møllegård.

Særligt om stiforløbet er det anført, at det i overensstemmelse med lodsejers forslag bør forløbe langs Esrum Kanal til Frederiksværksvej, langs Fredeværksvej omkring 700 m til Esromgaard Gårdsalg, ad markvejen sydpå, langs et stengærde i en skovbevoksning og videre til et udsigtspunkt, hvor man kan se til Esrum Sø og Kullen. Herfra kobler stien sig til forslagens tracé syd for Sønderborggård i Helsingør Kommune.

Der er endvidere fremsat en række tekniske bemærkninger. Kommunen har herunder bemærket, at det bør være en del af fredningens formål i § 1 at sikre områdets kulturspor. Der bør gives en mere præcis angivelse af det "nuværende tilstand", som er nævnt § 2. Hvis denne vending opretholdes, vil man kunne komme til at frede arealer, som rummer uønsket opvækst, som kan være i strid med

eksisterende fredninger. Fredningsforslagets formål er navnlig at sikre udsigten over istidslandskabet og Esrum Sø. Det er derfor ønskeligt af hensyn til fremtidig administration, at det præciseres, hvor opvækst er uønsket. Kommunen har endvidere bemærket bl.a., at der i § 5 om bebyggelse er tale om en generelt uklar anvendelse af begreberne bolig, bygning og bebyggelse.

Gribskov Kommune har fundet, at udkastet til miljøvurderingen er utilstrækkelig.

Fredningsnævnet har forstået Gribskov Kommunes indlæg af 18. december 2020 således, at kommunen ikke har bemærkninger til den endelige miljøvurdering og det reviderede forslag til fredningsbestemmelser.

Staten

Miljøministeriet, Miljøstyrelsen, Landskab og Skov, er fremkommet med skriftlige indlæg den 28. november 2019 og den 17. december 2020. Styrelsen har fremhævet, at Handlingsplan for fredning fra 2013 udarbejdet af kommunerne, staten og Danmarks Naturfredningsforening fastsætter tre hovedformål:

- Større sammenhængende landskaber
- Større sammenhængende naturområder
- Perlerne; De unikke områder af national betydning.

Styrelsen finder, at det foreslåede fredningsområde repræsenterer en væsentlig del af et større sammenhængende bevaringsværdigt landskab, og at sølandskabet har national betydning. Styrelsen har således indtaget en positiv holdning til forslaget, og er fremkommet med en række bemærkninger med henblik på styrkelse af fredningens understøttelse af de overordnede formål.

Luftfotos af forholdene i 1954 – kort efter gennemførelsen af den eksisterende fredning af Esrum Søes omgivelser i 1952 – viser, at landskabet dengang var væsentligt mere nøgent end i dag, hvor en række af de mange smukke udsigter hindres af beplantning. Det er derfor vigtigt, at det slås fast i fredningen, at udsigten over landskabet skal fastholdes, og at plejeplaner skal være rettet mod dette formål.

Det er fastlagt i Fingerplan 2019 som i de tidligere udgaver af fingerplanen, at der skal være en rekreativ sti rundt om Esrum Sø. Fingerplanen er et landsplandirektiv, der rummer overordnet statslig planlægning, som skal respekteres af kommunerne i området i den lokale planlægning. Miljøstyrelsen støtter derfor, at der foreslås anlagt nye stiforløb, der forbinder de overordnede stier til et sammenhængende stiforløb. Efter bestemmelsen i naturbeskyttelseslovens § 26 vil stien tillige kunne bruges af cyklister. Der er ikke grundlag for at fravige dette udgangspunkt, da stien foreslås etableret med vidtstrakt hensyn til privatlivet og dyrelivet.

Miljøstyrelsen har til det reviderede forslag til § 3, stk. 3, bemærket at der i 2020 er indsat en ny bestemmelse i § 4 i naturbeskyttelseslovens § 4, hvorefter gødskning, sprøjtning, omlægning, særskilt jordbehandling, jordforbedring, såning eller plantning på § 3-arealer, uanset historikken herom forud for 1992. Forslaget til § 3, stk. 3, er herefter i det væsentlige overflødig. Den nu foreslåede formulering af § 3, stk. 3, rummer dog en fremtidig beskyttelse af arealer, som måtte vokse sig ud af lovens generelle beskyttelse.

Miljøstyrelsen har endvidere fastholdt sit forslag til § 4, stk. 3, som giver mulighed for at gøre op med de levende hegn i området, som afskærer væsentlige udsigter i landskabet.

Kulturministeriet, Slots- og Kulturstyrelsen, Center for Kulturarv og Center for Slotte og Haver, har afgivet hørings svar den 23. september 2019, den 29. september 2019 og den 16. december 2020. Det er overordnet gjort gældende, at man ser det som en fordel, at det værdifulde kulturlandskab sikres gennem en samlet fredning, der har til formål at sikre kulturarven i området og give offentligheden adgang. Det er særlig fremhævet, at udsigtskilen, der fremgår af fredningen af Dronningens Kovang er af meget væsentlig betydning for slotshaven, at det derfor er af absolut nødvendighed, at genfredning sker i fuld udstrækning som i den hidtidige fredning. Det er tilføjet, at der i dag er bevoksning i den fredede kile, som tyder på, at hverken plejepligt eller tilsynspligt er overholdt. Styrelsen ønsker fremover at blive høringspart vedrørende plejeplaner. Det er endvidere gjort gældende, at der i fredningsområdet forefindes en række fredede fortidsminder, herunder Følstrup Å, Esrum Å og Esrum Kanal, som bør fremgå af fredningen.

Organisationer m.v.

Dansk Ornitologisk Forening, Nordsjælland, har afgivet hørings svar den 27. september 2019 og den 14. januar 2021. Foreningen har overordnet anført, at man kan støtte forslaget om at samle de ni eksisterende fredninger til én fredning. Der vil herved kunne etableres en fredning, der rummer fælles bestemmelser for arealerne og giver mulighed for naturpleje.

Foreningen støtter derimod ikke forslaget om en sammenhængende cykel- og gangsti rundt om Esrum Sø, idet en sådan sti vil give forstyrrelser for fugleliv og natur. Foreningen har fremhævet, at man allerede inden sagens rejsning har gjort opmærksom på disse synspunkter, herunder med udpegning af særligt følsomme områder, såfremt stien skulle blive en realitet. Et stiforløb vil være i modstrid med ønsket om fred og ro for fuglelivet og ønsket om at kunne opleve natur- og fugleliv i fredelige omgivelser. Der er grund til at frygte, at den nye sti vil blive en magnet på såvel organiserede som uorganiserede grupper af cyklister, løbere og andre, der vil bruge stien til forskellige former for konkurrencer og stævner. Intensiteten af færdsel tæt på søen må forventes at stige markant og derved forstyrre og fortrænge fuglene og andet dyreliv. Særligt flokke af ryttere på mountainbikes kommer i stigende omfang kørende i stor fart ad skovens veje og stier, og andre skovgæster må springe til side. Denne trafik er også med til at fordrive ynglefugle som duehøg, hvepsevåge og musvåge fra deres ynglesteder.

Hvis søstien bliver en realitet er det DOF's ønske, at stien på store stræk ikke går langs søbredden, men trække tilbage, og at der i stedet etableres forbindelser til bredden på udvalgte steder. Esrums nærmeste omgivelser er raste-, opholds- og ynglested for svaner, gæs, ænder og rovfugle, herunder havørn.

Særligt følgende steder er en ændring af det foreslåede stiforløb vigtige:

Omkring Bramaholm bør stien de sidste 500 m før Stenholtvej (kommende fra øst) følge den eksisterende cykel- og gangsti langs Hillerødvej. Skovområdet ved Bramaholm udgør et værdifuldt refugium, hvor fugle og dyreliv kan udfolde sig næsten uden forstyrrelser.

Ved Eskehoved anbefales det at lægge stien ca. 200 m længere mod nord. Eskehoved er regelmæssigt rasteområde for de ynglende havørne i Gribskov. Der er også store antal gæs og svaner, der rater her om vinteren.

Det planlagte stiforløb tæt på den lille sø nær Skovlund bør ikke etableres, da den fungerer som raste- og yngleområde for en række andefugle og opholdssted for vadefugle som lille præstekrave.

Foreningen ønsker, at i hvert fald disse tre områder kan forblive fristeder eller små fredelige refugier for fugle- og pattedyr.

Friluftsrådet har ved brev af 29. november 2019 og i et senere indlæg i 2020 tilkendegivet, at man har en positiv holdning til fredningsforslaget om at skabe mulighed for etablering af en sti rundt om søen og om at sammenlægge de ni eksisterende fredninger til en. Det generelle formål med fredning er at give befolkningen adgang til naturen og forbedre muligheden for friluftsliv, jf. naturbeskyttelseslovens § 33 og §, 1, stk. 2, 3. pkt. Der skal ved lovens administration endvidere lægges vægt på den betydning et areal på grund af sin beliggenhed kan have for almenheden.

Esrum Sø og dens omgivelser er et ikonisk, dansk naturområde, hvilket allerede er anerkendt i de tidligere fredninger. Friluftsrådet finder derfor at offentligheden har krav på at kunne færdes rundt om søen. Oprettelsen af en rekreativ sti, der går hele vejen rundt om søen er nødvendighed for offentlighedens holistiske oplevelse af naturen og landskabet. Det er anbefalet i Fingerplan 2019, at Esrum Søsti ikke anlægges med lange omveje. Under alle omstændigheder vil den samlede distance dog have en længde, der indebærer, at mulighed for at opleve hele forløbet bedst opnås på cykel. Det anbefales derfor, at stien anlægges, så den kan benyttes af såvel cyklende som gående.

Friluftsrådet finder dog, at det nye stiforløb ikke alle steder nødvendigvis skal lægges tæt på søbreden, men at det må placeres lidt længere tilbage i landskabet. Det anbefales endvidere, at stien nærmere placering drøftes med lodsejerne.

11. Udkast til afgørelse

Fredningsnævnet har den 7. juli 2021 udsendt udkast til afgørelse i fredningssagen til lodsejere m.fl. Fredningsnævnet har i udkastet taget den del af fredningsforslaget, der vedrører en samlet fredning af landskabet nord, øst og syd for Esrum Sø til følge. Fredningsnævnet har ikke taget den del af forslaget, der vedrører anlæg af en sti, til følge.

Fredningsnævnet har i den anledning modtaget yderligere indlæg i sagen fra lb.nr. 79, Bjørn Svendsen, lb.nr. 77, MEN4549 Holding ApS v/ Michael Eriksen, lb.nr. 74, Kim og Alex Mark Knudsen, lb.nr. 38, Steen Kähler, lb.nr. 64, Mads Hartvig Jensen, lb.nr. 42, Kurt Holmsted, lb.nr. 56, Stone Grange ApS, lb.nr. 15 og 62, Carl og Sindet Bruun, lb.nr. 53, Peter de Neergaard, lb.nr. 44, Rikke Bay og Tinus Bang Christensen, lb.nr. 51 og 52, Helle Wallevik, lb.nr. 37, Søren Lund Jensen og Lise-Lotte Kähler samt lb.nr. 27, Malou Skeel.

Der er bl.a. fremkommet bemærkninger om, at fredningskortets afgrænsninger af ”hus med have og gårdspladsareal” ikke svarer til de faktiske forhold. Der er derfor anmodet om, at disse afgrænsninger udvides. Til forståelse af det lovmæssige grundlag for afgrænsningen af disse arealer er der henvist til bl.a. naturbeskyttelseslovens § 8 a, stk. 2, og § 15 a, stk. 4, hvoraf fremgår, at der ved haver forstås bygningsnære arealer i forbindelse med boliger og tilsvarende bebyggelse til beboelse, der er undergivet en vis kultivering eller vedligeholdelse og ikke længere dyrkes eller anvendes landbrugsmæssigt.

Der er endvidere anmodet om en præcisering af fredningsbestemmelsernes § 5, stk. 3. Det er herved påpeget, at etablering af erhvervsaktiviteter med hestehold er afskåret. Denne type aktivitet er imidlertid ønsket af lodsejere i området og tillige af Fredensborg Kommune. Det er til støtte herfor anført, at de fleste ejendomme i området ikke har tilstrækkeligt areal eller bonitære forhold til at kunne drives som almindeligt landbrug.

Særligt for så vidt angår lb.nr. 15, 27 og 37 er det anført, at der i betydeligt omfang er tale om nyfredning af arealer, der ikke tidligere har været fredet. Fredning af disse yderligere arealer var oprindelig begrundet i anlægget af den foreslåede sti. Da der efter det udsendte udkast til afgørelse ikke vil blive tale om, at denne del af forslaget tages til følge, falder grundlaget for nyfredning af de yderligere arealer, der er uden selvstændig fredningsværdi, væk.

For lb.nr. 79 er det gjort gældende, at ejendommen, der rummer Mølledammen, i betydeligt omfang er beskyttet af skovbyggelinjebestemmelsen og naturbeskyttelseslovens § 3, samt at den formentlig vil komme til at indgå i et bevaringsprojekt under Nationalpark Kongernes Nordsjælland. Der anmodes derfor om, at ejendommen udgår af fredningen.

Det indgik i fredningsforslaget, at en nåletræsbevoksning på lb.nr. 77 bør afdrives. Det er for lb.nr. 74 anført, at bestemmelsen herom skal opretholdes, idet nåletræsbevoksningen danner en høj mur mod lb.nr. 74, der indebærer en meget betydelig og genefuld skyggevirkning.

Helsingør, Gribskov og Fredensborg Kommune har med tilfredshed noteret, at den del af fredningsforslaget, der vedrører en anlæg af en sti, ikke er taget til følge i udkastet. Helsingør Kommune finder, at udvidelsen af fredningen ved Skovlund er i overensstemmelse med kommunens udpegning af arealerne som bevaringsværdige. § 3, stk. 4, bør i øvrigt ændres, så det kommer til at fremgå, at der ikke må ske udstykning af ejendommene til nye selvstændige ejendomme, og at der ikke må foretages arealoverførsler. Fredensborg Kommune finder, at fredningsbestemmelserne vil medføre forringelser af nuværende og fremtidige lodsejeres mulighed for drift af ejendommene med hesteaktiviteter.

Hillerød Kommune har taget forslaget til efterretning.

Danmarks Naturfredningsforening er tilfreds med, at fredningen påtænkes gennemført, men har med undren og stor beklagelse noteret, at forslaget om stien ikke tages til følge. Det er foreslået, at der i stedet for det oprindelige stiprojekt indarbejdes bestemmelser om ydmyge trampestier af 1 meters bredde på udvalgte strækninger.

Friluftsrådet har henvist til den store værdi, der ligger i den holistiske oplevelse ved at kunne gå hele vejen rundt om søen. Rådet finder det derfor beklageligt, at stiprojektet ikke er blevet imødekommet. Rådet mener ikke, at stien vil have negativ miljømæssig påvirkning.

12. Fredningsnævnets begrundelse og afgørelse

Retsgrundlaget

Sager om fredning behandles efter naturbeskyttelsesloven. Det fremgår af naturbeskyttelseslovens § 1, at lovens formål er at medvirke til at værne om landets natur og miljø, så samfundsudviklingen kan ske på et bæredygtigt grundlag i respekt for menneskets livsvilkår og bevarelse af dyre- og plantelivet.

Det er efter ordlyden af § 1 særligt tilsigtet at beskytte bl.a. naturen og dens bestand af vilde dyr og planter samt de landskabelige og kulturhistoriske værdier. Det er endvidere fremhævet i lovens formålsbestemmelse, at der skal gives befolkningen adgang til at færdes og opholde sig i naturen samt forbedre mulighederne for friluftslivet.

Fredningsnævnet kan efter naturbeskyttelseslovens § 33, stk. 1, gennemføre fredning af landarealer og ferske vande til varetagelse af de formål, der er nævnt i § 1. Fredning gennemføres kun, hvis der foreligger et nærmere angivet behov, som ikke er dækket af de generelle bestemmelser i naturbeskyttelsesloven, og anden arealanvendelseslovgivning, herunder planloven.

Rammerne for en fredningsafgørelse og kravene til afgørelsens indhold fremgår af lovens § 38, stk. 1-7. Der skal efter disse bestemmelser være en angivelse af formålet med fredningen. I fredningsbestemmelserne kan det herefter nærmere fastlægges, hvordan formålet opnås. Der kan være tale om regulering, som sikrer bevaring af den nugældende tilstand eller etablering af en bestemt tilstand, som ønskes opnået. Fredningen kan også regulere offentlighedens færdsel i området. Det kan bestemmes i en fredning, at en fast ejendom eller en del af en fast ejendom skal afstås til det offentlige. Det kan endvidere bestemmes, at forbuddene i lovens § 3 og §§ 15 – 19 ikke skal gælde i det omfang, forholdet er reguleret af fredningen. Endelig skal fredningen angive, i hvilket omfang den træder i stedet for tilladelse m.v. efter reglerne i naturbeskyttelsesloven eller efter reglerne i andre love.

Efter naturbeskyttelseslovens § 38 a kan en fredning, der indebærer gennemførelse af et naturgenopretningsprojekt, kun gennemføres, såfremt de myndigheder, der er ansvarlige for gennemførelsen af projektet og skal betale for det, kan anbefale fredningen.

Fredningsnævnet skal i henhold til naturbeskyttelseslovens § 39, stk. 1, fastsætte erstatning til ejere, brugere og andre indehavere af rettigheder over de fredede ejendomme for det tab, som fredningen påfører dem. Der kan kun gennemføres fredning af arealer ejet af fonde, foreninger eller andre juridiske personer, der har til formål at støtte almennyttige naturbeskyttelsesformål, hvis ejeren har givet afkald på erstatning, jf. § 36, stk. 7.

Et fredningsnævn består efter naturbeskyttelseslovens § 35, stk. 3, af en formand, der skal være dommer, et medlem, der udpeges af miljø- og fødevarerministeren, og et medlem, der er valgt af kommunalbestyrelsen i den kommune, hvori det område, der er omfattet af fredningsforslaget, er beliggende. Hvis området ligger i flere kommuner medvirker ved sagens behandling et medlem, der er udpeget af kommunalbestyrelsen for hver af disse kommuner. Af bekendtgørelse om forretningsorden for fredningsnævn § 4 fremgår, at det kommunalbestyrelsesvalgte medlem kun deltager i beslutninger vedrørende arealer i vedkommende kommune.

Handlingsplan for fredning

Der har igennem årene været udarbejdet flere overordnede planer for fredning. Senest har staten, kommunerne og Danmarks Naturfredningsforening i 2013 udarbejdet en handlingsplan for fredning. Det er heri fremhævet som et af hovedmålene, at fredning kan anvendes til beskyttelse af større sammenhængende naturområder, således at fragmentering af områderne undgås, og der i stedet skabes en robust natur, hvor dyr og planter gives leveduligheder, og hvor befolkningen kan opleve naturen.

Forslag om fredning af Esrum Søes omgivelser

Forslaget om fredning af Esrum Søes omgivelser har to hovedformål.

Det første hovedformål er at bevare og forbedre det åbne kultur- og landbrugslandskab med store udsyn over det markante istidslandskab og over søen og at sikre og øge den biologiske mangfoldighed. Til varetagelse af disse mål skal der udarbejdes plejeplaner for at sikre landskabet og gunstige

bevaringsmuligheder for de naturtyper og arter, som området er udpeget for i henhold til Natura 2000-område nr. 133 – Gribskov, Esrum Sø, Esrum Å og Snævret Skov.

Det andet hovedformål er at sikre og bedre offentlighedens mulighed for adgang til området, og at skabe mulighed for etablering af en rekreativ sti, der er tilpasset natur og landskab.

Fredningsnævnet for Nordsjælland har ved sin stillingtagen til fredningsforslaget behandlet de to hovedformål hver for sig.

Forslaget om fredning af landskabet m.v.

Morten Larsen og Niels Olesen samt Poul Mose Hansen for Hillerød Kommune, Nina Uhland Kristensen for Helsingør Kommune og Lars Starck for Gribskov kommune udtaler:

Fredningsforslagets formål findes at være omfattet af naturbeskyttelseslovens § 1, og at være i overensstemmelse med handlingsplanen for fredning. Områderne nord, øst og syd for søen repræsenterer i sig selv og i samspillet med søen betydelige fredningsværdier. Store dele af det foreslåede fredningsområde er i kommuneplanerne for de respektive kommuner da også udpeget som bevaringsværdigt landskab. Dette følger tillige af, at arealerne, der er omfattet af forslaget, til dels er omfattet af ni eksisterende fredninger. Disse fredninger er imidlertid vedtaget for mellem 30 og 90 år siden og er præget af datidens udformning af fredningsafgørelser samt indebærer en fragmenteret regulering af området. Der findes derfor at være behov for at etablere en nutidig og sammenhængende fredning med ensartet regulering af brugen af ejendommene i området. Der er endvidere behov for at stille krav om udarbejdelse af plejeplaner og for at fastsætte bestemmelser om bevarelse af områder, der er omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3. Fredningsnævnet har behandlet en del dispensationssager om retlig lovliggørelse efter de gældende fredninger. Disse sager har angået stillingtagen til diverse bebyggelser og indretninger, der var opført uden forudgående dispensation. En afgørelse om en ny samlet fredning vil således endvidere tjene til at skærpe opmærksomheden på områdets status som fredet.

Der er til brug for behandlingen af sagen udarbejdet miljøvurdering af 31. august 2020. Der er heri foretaget en afgrænsning af konsekvensvurderinger til landskab, biologisk mangfoldighed og befolkningen. Det er vurderet, at en fredning vil styrke beskyttelsen af landskabet mod tilstandsændringer som eksempelvis bebyggelse, tekniske anlæg og beplantning. Endvidere vil plejeplanerne kunne tilgodese forholdene for dyr og planter, herunder de beskyttede arter og naturtyper i området. Også befolkningens oplevelse af området kan forventes at blive forbedret.

Konklusion

Området og fredningsforslagets formål findes bedst at kunne tilgodeses gennem den varige sikring, der følger af en ny fredning, idet hverken de eksisterende fredninger eller den generelle lovgivning findes tilstrækkelig hertil.

Disse medlemmer finder derfor, at fredningsforslaget skal tages til følge.

Fredningsområdet fremgår af fredningskortet og omfatter de ejendomme, der er angivet på lodsejerlisten og nedenfor under pkt. 14.

Navnlig ejendommene under lb.nr. 15, 21, 27 og 37 samt nogle arealer i den sydlige del fredes i videre omfang end hidtil. De arealer, der yderligere inddrages under fredningen, findes at have de fornødne kvaliteter hertil.

Ejendommene lb. 1-10 samt lb.nr. 11 og 12 udgår efter indstilling fra Gribskov kommune og Kulturministeriet, Slots- og Kulturstyrelsen. Ejendommene udgør en bebyggelse tæt på Esrum Kloster. Der er peget på, at der efter den eksisterende arealfredningstekst kun ydes beskyttelse af en del af klosterruinerne, idet det nu kendte omfang af klostrets oprindelige bygningsværker er meget større end tidligere antaget. Det beskyttelsesværdige formål vil derfor mere effektivt kunne varetages gennem en fredning efter museumsloven. Samtidig vil dobbeltadministration kunne undgås til gavn for de omhandlede lodsejere og kommunen.

Endvidere udgår ejendommen lb.nr. 79, der er beliggende uden sammenhæng med de øvrige fredningsområder, og tillige er omfattet af et projekt under Nationalpark Kongernes Nordsjælland. Endelig udgår ejendommene lb.nr. 90 – 92, der alene er foreslået fredet for så vidt angår nogle meget små arealer langs Stenholttsvej med sigte på stien.

Ejeren af ejendommen, matr. 5 k, 5 l og 5 b Stenholtsvang, Nødebo, lb.nr. 80, Dansk Tennisfond, har gjort gældende, at der ikke kan ske fredning, idet fonden efter fundatsen arbejder for at fremme naturbeskyttelsesformål, og da fonden ikke har givet afkald på fredning. Der er herved henvist til naturbeskyttelseslovens § 36, stk. 7. Det bemærkes hertil, at fonden efter fundatsen tillige arbejder for at vedligeholde og drive fondens tennishal, og de opgaver Studenterforeningen påtager sig samt for udbredelse af åndskultur og bekæmpelse af fordomme i almindelighed. Fondens har således flere formål og fredning findes i overensstemmelse med praksis derfor ikke at være afskåret efter den anførte bestemmelse.

Hillerød Kommune driver på en del af lb.nr. 86 et vandværk. Arealerne, der er omfattet, af dette lb.nr. findes i det hele at skulle opretholdes som en del af det fredede område, herunder for det tilfælde, at den kommunale driftsaktivitet skulle ophøre.

Fredningsnævnet har efter gennemgang af kort og ortofotos justeret de arealer, der på forslagets fredningskort, er markeret som ”hus med have og gårdsplads” på lb.nr. 37 (Esrum Søvej 5 a og 15), lb.nr. 42, lb.nr. 52, lb.nr. 53 og lb.nr. 64. Fredningsnævnet har ikke fundet anledning til at ændre på markeringen af ”hus med have og gårdsplads” på andre ejendomme.

På lb.nr. 64 er markering af en eksisterende sti langs søen udgået.

Hans Duus Jørgensen, der er udpeget af kommunalbestyrelsen i Fredensborg, udtaler for den del af fredningsforslaget, der vedrører denne kommune:

Dette medlem anerkender områdets landskabsmæssige og biologiske kvaliteter. Området er imidlertid allerede beskyttet af de eksisterende fredninger og af generelle reguleringer, herunder i planloven. Denne samlede regulering findes at være tilstrækkelig til at værne om områdets eksisterende værdier. Der er tale om private ejendomme, som er erhvervet af lodsejerne med en berettiget forventning om, at reguleringen af ejendomme sker i overensstemmelse med fredningsbestemmelserne i de eksisterende fredninger og den generelle lovgivning. Lodsejerne har gennem årene vænnet sig til denne regulering som rammesættende for dispositioner over deres ejendomme.

Gennemførelse af en ny fredning, der indeholder skærpelse af eksisterende bestemmelser, og som udvider det fredede areal er ikke begrundet i et nærmere angivet behov, som ikke er støttet af de generelle bestemmelser i naturbeskyttelsesloven, og anden arealanvendelseslovgivning, herunder planloven. Det vil derfor være i strid med hensynet til, at lodsejerne har indrettet sig efter de gældende regler. Der er ikke anført konkrete grunde til støtte for vedtagelse af en ny fredning, og slet ikke en fredning, som rummer restriktive og til dels ekspropriative indgreb i rådigheden over de private ejendomme, herunder hvilken bebyggelse, der skal kunne opføres på ejendommene.

Dette medlem finder derfor, at forslaget om fredning af landskabet m.v. ikke skal tages til følge.

Der træffes afgørelse om fredning efter flertallets indstilling.

Forslaget om etablering af en sti

Efter § 8 i det reviderede forslag til fredningsbestemmelser af 1. maj 2020 skal der på plejemyndighedens foranledning inden 4 år efter fredningens gennemførelse etableres de på fredningskortet angivne nye stier.

Færdsel på stierne skal kun være tilladt til fods. Stierne skal anlægges som rekreative stier, der er tilpasset natur og landskab. Stierne skal anlægges med et forløb som vist på fredningskortet. Den nøjagtige linjeføring skal fastlægges af plejemyndigheden, og lodsejeren skal have lejlighed til at udtale sig om placeringen. Stierne skal så vidt muligt anlægges med fast bund i op til 2 meters bredde. Der skal anlægges rabatter på begge sider, så stierne kan vedligeholdes maskinelt. Plejemyndigheden skal etablere spange og broer til at sikre sammenhæng i stisystemet.

Der har i mange år været planer om anlæg af en sti langs Esrum Sø. Det indgik således i forslaget om fredningen af Esrum Sø's omgivelser, at der kunne anlægges en sti langs søen og etableres andre rekreative anlæg. Fredningsnævnet for Frederiksborg Amt traf afgørelse om forslaget den 16. juli 1949, der blev stadfæstet af Overfredningsnævnet den 11. marts 1952. Det hed bl.a. i fredningsnævnets afgørelse:

”... I øvrigt tiltræder nævnet, at fredningen af de forannævnte grunde bør gennemføres, dog således at det skønnes at ligge uden for nævnets kompetence at tage stilling til spørgsmålene om anlæg af stier, weekend-hytter, lejrpladser o. lign., ...”

Frederiksborg Amt traf efter gennemførelse af en række åstedsforretninger den 14. december 2006 afgørelse om at foretage ekspropriation til brug for anlæg af en sti. Ekspropriationsafgørelsen blev påklaget til Vejdirektoratet. Fredningsnævnet for Nordsjælland traf den 3. september 2007 afgørelse om at give tilladelse til anlæg af stien i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50 om dispensation fra fredning. Naturklagenævnet stadfæstede denne afgørelse den 14. juli 2008. Vejdirektoratet traf herefter den 7. november 2008 afgørelse om, at amtets afgørelse af 14. december 2006 var ugyldig. Der blev i afgørelsen fra Vejdirektoratet bl.a. henvist til, at stiforløbet til dels skulle forløbe uden for det eksproprierede areal. Anlægget af stien blev derfor ikke realiseret.

I de gældende kommuneplaner for de fire kommuner er der anført visioner og intentioner om anlæg af en sti langs søen.

Samtlige medlemmer Morten Larsen, Niels Olesen, Poul Mose Hansen for Hillerød Kommune, Hans Duus Jørgensen for Fredensborg Kommune, Nina Uhland Kristensen for Helsingør Kommune og Lars Starck for Gribskov Kommune udtaler:

Fredningsbestemmelser om anlæg af en sti er i overensstemmelse med et af hovedformålene i naturbeskyttelseslovens § 1 og findes at være omfattet af fredningsnævnets kompetence efter naturbeskyttelseslovens § 38, stk. 3.

Som udgangspunkt kan det tiltrædes som et gode for befolkningen og dens muligheder for at opleve den storslåede natur på tæt hold, at der etableres en sti langs som Esum Sø. Der findes imidlertid at skulle ske en inddragelse af de konkrete forhold i sagen.

Det foreslåede stiforløb vil i al væsentlighed forløbe over privat ejendom. Der er under sagen foretaget en række besigtigelser af det foreslåede stiforløb. På baggrund af disse besigtigelser lægges det til grund, at der ved anlæg af stien, vil ske en indskrænkning af den erhvervsmæssige og rekreative brug af ejendommene. Der er efter de enkelte ejendommers forhold både tale om, at den erhvervsmæssige brug bliver vanskeliggjort, og at hensynet til privatlivets fred bliver tilsidesat. Herudover anses det for anskueliggjort gennem besigtigelserne, at anlæg af en sti i væsentlig grad vil forstyrre dyre og fugleliv langs søbredden, også selv om stiforløbet er søgt tilpasset, så påvirkningen af naturen reduceres.

Arealerne langs søen er til dels vanskeligt fremkommelige og omfatter nogle strækninger med særligt beskyttede dyr og naturtyper. Der er ved forslaget til stiforløbet taget hensyn hertil, men dette er samtidig med til at give stien et meget irregulært forløb, som på nogle strækninger fører stien op til almindelige veje.

Befolkningen har allerede mulighed for at færdes langs søen på betydelige strækninger. Dette kan ske bl.a. igennem Gribskov på vestsiden, ved Esum Kanal nord for søen, og øst og syd for søen ved slotsparken, Fredensborg Havn, Sørup Havn og til fugleudsigtstårnet i søens sydlige ende. Udgifterne til anlæg og vedligehold af stiforløbene skal bæres af kommunerne. Der er i overensstemmelse med almindelig praksis ikke medtaget oplysninger om størrelsen af disse udgifter i budgetoverslaget. Det må imidlertid antages, at der vil blive tale om ret betydelige udgifter, og der findes derfor at skulle tages hensyn til den afstandtagende indstilling hos i hvert fald tre af kommunerne, jf. herved princippet i naturbeskyttelseslovens § 38 a.

Der er til brug for behandlingen af sagen som anført udarbejdet miljøvurdering af 31. august 2020. Med afgrænsning af konsekvensvurdering til landskab, biologisk mangfoldighed og befolkningen. Det er vurderet, at landskabsbeskyttelsen forstærkes ved anlæg af stien, og at de landskabelige bevaringsværdier ikke vil blive negativt påvirket af stien. Det er endvidere vurderet, at stien ikke vil medføre væsentlig negativ påvirkning af de arter og naturtyper, der indgår i udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området, eller er omfattet af habitatdirektivet eller § 3 områder. Med hensyn til konsekvensvurderingen vedrørende befolkningen er der henvist til, at menneskets trivsel er påvirket i høj grad af motion og ophold i naturen. Det er herefter påpeget, at anlæg af en sti vil medføre forbedrede muligheder for at opleve naturen, landskabet og kulturhistorien i området. For de berørte lodsejere er det vurderet, at anlæg af stien og den efterfølgende færdsel herpå kan medføre en negativ påvirkning. Det er samtidig påpeget, at der vil blive udbetalt erstatning til lodsejerne.

Fredningsnævnet finder ikke anledning til at indhente yderligere konsekvensvurderinger som indstillet på vegne af lb.nr. 27, Malou Skeel.

Konklusion

Efter en samlet vurdering tages forslaget om anlæg af en sti ikke til følge. Heller ikke de foreslåede alternative forløb eller forslaget om ydmyge trampestier af 1 meters bredde tages til følge.

Sammenfattende har fredningsnævnet med de forskelle, der gør sig gældende i de berørte kommuner, lagt vægt på:

At der allerede er ganske gode muligheder for adgang, både for cyklende og gående, til Esrum Sø via de eksisterende stier.

At forslaget ganske vist udvider stiforløbet, men at der fortsat på lange stræk, ikke vil være tale om en sønær sti.

At det foreslåede nye stiforløb, således ikke i væsentlig grad vil forbedre borgernes adgang til Esrum Sø.

At de foreslåede stiforløb i et vist omfang vil være et forstyrrende og ligefrem skadeligt element for faunaen.

At stiforløbet på visse strækninger i væsentlig grad forringer den erhvervsmæssige udnyttelse af markerne.

At stiforløbet på visse strækninger vil udgøre en væsentlig gene for lodsejerne i øvrigt.

At omkostninger til anlæg og vedligeholdelse af stien, i hvert fald for kommunerne Gribskov, Helsingør og Fredensborg, må forventes at blive uforholdsmæssigt høje.

13. Fredningsbestemmelser

Medlemmerne Morten Larsen, Niels Olesen, Nina Kristensen for Helsingør Kommune og Lars Starck for Gribskov Kommune udtaler:

Ved fastsættelse af fredningsbestemmelser er der taget udgangspunkt i det reviderede forslag af 1. maj 2020. Som følge af fredningsnævnets afgørelse vedrørende forslaget om anlæg af en ny sti, er bestemmelserne herom udgået. Endvidere har fredningsnævnet fundet det forsvarligt, at lade bestemmelsen om de tre levende hegn i § 4, stk. 3, udgå, ligesom fredningsnævnet heller ikke finder, at det vil være påkrævet at afdrive nåletræsbevoksninger som omhandlet i forslagets § 12.

I § 3, stk. 5, er det præciseret, at sædvanlige arealoverførsler mellem landbrugsejendomme ikke kræver tilladelse fra fredningsnævnet.

Som en konsekvens af, at lb.nr. 79 udgår af fredningen er angivelsen af matr.nr. 5 i Stenholtsvang, Nødebo udgået af § 4, stk. 6.

I § 5, stk. 3, er den særlige begrænsning af bygninger, der skal anvendes til erhvervsaktiviteter vedrørende heste, udgået.

I § 6, stk. 4, er det præciseret, at de solcelleanlæg, der kræver fredningsnævnets tilladelse, ikke omfatter solceller, der indgår i almindelige tagkonstruktioner.

Herefter fastsættes følgende fredningsbestemmelser:

§ 1 Fredningens formål

Fredningen har til formål, at

- bevare og forbedre det åbne kultur- og landbrugslandskab med store udsyn over det markante istidslandskab og over Esrum Sø
- sikre muligheden for gennem plejeindsats at fastholde og genskabe udsigter over landskabet og Esrum Sø
- sikre og øge den biologiske mangfoldighed i området og forbedre levevilkårene for et rigt dyre- og planteliv
- medvirke til at sikre gunstig bevaringsstatus for de naturtyper og arter, som området er udpeget for i henhold til det til enhver tid gældende udpegningsgrundlag for Natura 2000 område nr. 133 - Grib-skov, Esrum Sø, Esrum Å og Snævret Skov.
- sikre offentlighedens mulighed for adgang til området,

§ 2 Bevaring af området

De fredede arealer skal bevares i deres nuværende tilstand, som i langt overvejende grad er et velbevaret åbent kulturlandskab skabt i midten af det 20. århundrede. Tilstandsændringer kan være påbudt eller tilladt i de følgende bestemmelser eller tillades ved dispensation efter § 12.

§ 3 Arealernes drift og anvendelse

Den hidtidige lovlige anvendelse af de enkelte arealer må fortsætte, medmindre andet er angivet neden for. Arealanvendelsen skal så tilrettelægges, så fredningens formål opfyldes.

Stk. 2. Landbrugsjord i omdrift kan udnyttes som hidtil. Dog er tilplantning samt flerårige udsigshæmmende afgrøder som f.eks. juletræer, energipil og elefantgræs ikke tilladt.

Stk. 3. Arealer omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3 på fredningstidspunktet må ikke tilstandsændres, herunder omlægges, gødskes, sprøjtes, drænes, tilplantes eller kalkes. Arealerne fremgår af bilag 2 som hhv § 3, sø, eng, overdrev og mose. Tilsynsmyndigheden kan dog foretage tilstandsændringer med henblik på realisering af en plejeplan. Fredningsnævnet kan give dispensation til brug af bekæmpelsesmidler, herunder mod bjørneklo.

Stk. 4. Haver kan, uanset ovennævnte bestemmelser, udnyttes som hidtil og herunder tilplantes eller omlægges på sædvanlig vis, men havearealerne må ikke udvides. Arealerne fremgår af fredningskortet med signatur "hus med have og gårdpladsareal".

Stk. 5. Ejendommene må ikke udstykkes, og der må ikke foretages arealoverførsler, medmindre fredningsnævnet godkender dette. Sædvanlige arealoverførsler mellem landbrugsejendomme kræver dog ikke tilladelse af nævnet.

§ 4 Beplantning og opvækst

Der må inden for fredningen ikke etableres ny beplantning med træer og buske.

Stk. 2. Undtaget fra forbuddet er tilplantning i private haver, som fremgår af fredningskortets signatur "hus med have og gårdpladsareal", samt afskærmende beplantning omkring skæmmende driftsbygninger.

Stk. 3. Der må ikke etableres nye levende hegn. Eksisterende eller levende hegn må ikke ryddes eller udtyndes medmindre det er godkendt i en gældende plejeplan. Eksisterende levende hegn må vedligeholdes ved genplantninger med hjemmehørende buske og løvtræsarter. Grene som vokser ud

på dyrkningsfladen, veje eller stier må skæres tilbage. Tilsynsmyndigheden skal inden udtynding eller rydning iværksættes tage stilling til, om hegnet har betydning som raste- og ynglelokalitet samt ledelinjer for flagermus, andre bilag IV-arter og fugle.

Stk. 4. Den eksisterende træbevoksning langs søbredden samt skovpartierne på matr.nr. 2 a og 3 g Såne By, Tikøb skal fortsat ligge som urørt skov. Skovpartierne fremgår af kortbilag 2. Der må kun foretages hugst for, at offentligheden kan færdes sikkert på veje og stier, samt for at fjerne ikke hjemmehørende træer og invasive arter. Plejemyndigheden kan tillige fjerne enkelte træer og opvækst for at sikre udsigtskiler for offentligheden, idet dog det samlede billede af træomkranset sø skal bevares.

Stk. 5. Undtaget fra forbuddet i stk. 4 er træbevoksning inden for udsigtskilen til Fredensborg Slot. Udsigtskilen omfatter matr.nr. 1 ab, 1 aa, 1 ø, 1 æ, 1 z, 1 ac, 1 bh, 1 bf, 7000 u, 7000 ab og 7000 aa Fredensborg By, Asminderød og fremgår af kortbilag 2. Der må således ikke forekomme bevoksning, hverken selvsået eller plantet, der skæmmer udsigten mellem Fredensborg Slot og Esrum Sø.

Stk. 6. Pleje af 5 b, 5 l, 8 dx, 7 e, 5 k, 4 e og 4 r Stenholtsvang Nødebo tilrettelægges med henblik på at sikre udsigten over Esrum Sø og mølledammen som kulturhistorisk element samt tilgodese botanikken i eng og mose. Bestemmelsen er dog ikke til hinder for besvarelsen af de træer, som huser en skarvkoloni.

§ 5 Bebyggelse

Der må ikke opføres ny selvstændig bebyggelse, herunder skure, boder, jagthytter og lignende. Skure, boder og lignende kan uden fredningsnævnets godkendelse opføres på arealer, som er omfattet af fredningskortets signatur ”hus med have og gårdspladsareal”.

Stk. 2. Tilbygning til og udvendig ombygning af eksisterende bygninger kræver dispensation fra fredningsnævnet med hensyn til størrelse, placering samt udformning, inkl. materiale- og farvevalg. Til- og ombygningerne skal tilpasses det egnskarakteristiske og holdes i afdæmpede farver. Bestemmelsen gælder også for forhold, som ikke kræver byggetilladelse f.eks. ændringer ved vinduer, døre, tagmaterialer eller overfladebehandling. Fredningen er ikke til hinder for indvendig ombygning af eksisterende bygninger.

Stk. 3. Der må ikke opføres bure og bygninger til pelsdyr-, svine- eller fjerkræsfarme, fasanerier, dambrug, drivhusgartnerier, planteskoler, frugtplantager eller koloni- og nyttehaver. Fredningen er dog ikke til hinder for opførelse af, i tilknytning til eksisterende bebyggelse, de for landbrugsdriften erhvervsmæssigt nødvendige driftsbygninger. Opførelse af sådanne bygninger kræver forudgående godkendelse af fredningsnævnet for så vidt angår byggeriets udformning, størrelse og placering.

Stk. 4. Fredningen er ikke til hinder for etablering af et besøgscenter med publikumsaktiviteter ved Esrum Kloster og Møllegård efter forudgående godkendelse fra fredningsnævnet for så vidt angår byggeriets udformning, størrelse og placering. Fredningen er ikke til hinder for midlertidig anbringelse af skurvogne eller skure, der i kortere perioder er nødvendige for skovdrift og naturpleje.

Stk. 5. Fredningen er ikke til hinder for anbringelse af sædvanlige læskure for får, kreaturer, heste og lignende efter Fredningsnævnets godkendelse af udformning, størrelse og placering.

§ 6 Faste konstruktioner og anlæg

Der må ikke etableres faste anlæg og konstruktioner som f.eks. tårne, vindmøller, tankanlæg, transformerstationer og master. Der må ikke føres luftledninger over arealerne.

Stk. 2. Udenfor det på fredningskortet markerede areal ”hus med have – og gårdspladsarealer” må der ikke anbringes campingvogne eller lignende i længere perioder end 6 uger.

Stk. 3. Etablering af sportsanlæg som golfbaner, skydebaner, motorbaner og landingsbaner for fly og helikoptere m.m. er ikke tilladt. Anlæg af ridebaner kræver rettens forudgående godkendelse for så vidt angår ridebanens udformning, størrelse og placering.

Stk. 4. Opsætning af solcelleanlæg, der ikke indgår i almindelige tagkonstruktioner, kræver forudgående godkendelse af fredningsnævnet.

Stk. 5. Der må kun etableres sædvanlig nedadrettet belysning og kun i tilknytning til boliger og driftsbygninger.

Stk. 6. Der må alene opsættes almindelige landsbrugshegn (trådhegn, hestehegn og lignende) til husdyrbrug. Hegnene skal holdes i jordfarver. Hegn som ved deres højde eller udseende ændrer væsentligt ved landskabsbilledet som f.eks. hjortehegn, blafrehegn eller hvide træhegn er ikke tilladt.

Stk. 7. Der må opsættes informationstavler til formidling af fredningen på foranledning af plejemyndigheden og med placering efter aftale med lodsejeren.

Stk. 8. Der må ikke anlægges nye veje. Fredningen er dog ikke til hinder for etablering af cykelstier langs større veje inden for fredningsområdet efter fredningsnævnets godkendelse. Almindelig vedligeholdelse af mark- og skovveje med eksempelvis sten eller grus er tilladt.

Stk. 9. Fredningen er ikke til hinder for etablering af små primitive lejrpladser, mindre shelter, bord/bænkesæt og fugleskjul på offentlige arealer, eller efter frivillig aftale på privat jord.

§ 7 Terrænændringer m.v.

Der må ikke foretages terrænændringer. Der må ikke fyldes op, graves af eller planeres.

Stk. 2. Råstofudvinding er ikke tilladt – hverken til kommerciel eller privat brug.

Stk. 3. Omkring Esrum Kloster er det forbudt at afdække, gennembryde og fjerne ruinrester uden samtykke fra myndighed med ansvar for fortidsminder – Slots- og Kulturstyrelsen. Ethvert påtænkt byggeforetagende skal anmeldes for fortidsmindemyndigheden. Den nævnte anmeldelsespligt skal også gælde m.h.t. fund af murrester, fundamenter og begravelser. (Arealet med anmeldepligt vil blive nærmere angivet på fredningskortet.)

Stk. 4. Undtaget forbuddet i stk. 1 er terrænændringer der sker som led i en naturgenopretning (jf. § 9), eller som mindre terrænændringer i forbindelse med byggeri og anlæg efter fredningsnævnets godkendelse. Videnskabelige, geologiske eller arkæologiske undersøgelser er også undtaget forbuddet om terrænændringer, såfremt arealerne reetableres efter undersøgelsen. Nedlægning af jordvarmeslanger, ledningsgrave til f.eks. kabler og kloaker, renovering af eksisterende dræn mm kan ske efter tilsynsmyndighedens anvisninger, såfremt det naturlige terræn reetableres.

§ 8 Offentlighedens adgang

Offentlighedens adgangs- og opholdsret på de offentlige og private fællesveje, stier samt offentlige og private arealer i området følger af de almindelige bestemmelser i gældende love. Eksisterende

veje og stier er således åbne for offentlighedens færdsel til fods eller på cykel, jf. naturbeskyttelseslovens kap. 4.

Stk. 2. Eksisterende stier som vist med særlig signatur på fredningskortet må ikke nedlægges. Fredningsnævnet kan godkende, at sti-ers, vejes og markvejes nuværende tracé kan ændres, såfremt offentlighedens mulighed for at opleve det fredede område ikke forringes.

Stk. 3. Plejemyndigheden kan af hensyn til bevarelsen af plante- og dyrelivet fastsætte regler om begrænsning af offentlighedens færdsel i området – begrænsningen må kun være midlertidig af hensyn til eks. fuglenes yngletider.

§ 9 Natur/kulturgenopretning

Fredningen er ikke til hinder for naturgenopretning, der udmønter fredningens formål, som eksempelvis genslyngning af Esrum Å.

Stk. 2. Fredningen er ikke til hinder for genskabelse/genoprettelse af kulturhistoriske elementer, såsom Esrum Kanal, Stenholt Mølledam, reetablering af fortidsminder ol.

Stk. 3. Natur- og Kulturgenopretningsprojekter skal ske i overensstemmelse med et nærmere beskrevet projekt, som er forelagt berørte lodsejere, tilstødende lodsejere/forpagtere, grundejerforeninger, Slots- og Kulturstyrelsen og Danmarks Naturfredningsforening til udtalelse samt godkendelse af fredningsnævnet inden gennemførelse.

§ 10 Plejemyndighed og plejeplaner

Hillerød, Fredensborg, Helsingør og Gribskov Kommuner er plejemyndigheder på de private og kommunalt ejede arealer inden for deres respektive kommunegrænser, mens Naturstyrelsen er plejemyndighed på Miljøministeriets arealer. Plejemyndigheden kan gennemføre pleje af de fredede arealer, jf. den til enhver tid gældende bekendtgørelse om pleje af fredede arealer og tilsyn, jf. for tiden bkg. Nr. 924 af 27. juni 2016. Plejen tilrettelægges, så den medvirker til at opfylde fredningens formål og dermed bl.a. sigter til at holde landskabet åbent samt genskaber og fastholder udsigter.

Stk. 2. Plejemyndighederne udarbejder plejeplaner for det fredede område senest 2 år efter fredningens gennemførelse. De efterfølgende plejeplaner skal følge planperioderne for og være koordinerede med Natura 2000-planerne, idet omfang Natura 2000-planerne giver anledning til ændringer i plejeplanerne. Pleje efter gældende plejeplan for området mellem Esrum Sø og Harreshøjvej i Helsingør Kommune kan fortsætte og denne plejeplan kan indgå i den nye plejeplan.

Stk. 3. Plejeplanen skal redegøre for påtænkte plejeforanstaltninger og anlægsarbejder samt eventuelle detailændringer i almenhedens adgangsret, jf. § 8, stk. 3. Plejeplanen kan ud over initiativer til natur- og landskabspleje indeholde forslag til etablering af publikumsforanstaltninger, herunder borde, bænke og affaldskurve samt opsætning af sædvanlige husdyrhegn og læskure til dyr.

Stk. 4. For Naturstyrelsens arealer udgøres plejeplanen af gældende driftsplan samt for Natura 2000-arealerne af Natura 2000-plejeplanen.

§ 11 Jagt

Jagt er tilladt i overensstemmelse med den til enhver tid gældende lov om jagt og vildtforvaltning.

§ 12 Dispensation

Fredningsnævnet kan meddele dispensation fra fredningsbestemmelserne, såfremt det ansøgte ikke vil stride mod fredningens formål, jf. Naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1.

§ 13 Ophævelse af eksisterende fredning

Følgende fredninger ophæves med gennemførelse af nærværende fredning:

1. Esrum Kanal (1937)
2. Esrum Sø's omgivelser (1952)
3. Dronningens Kovang (1936)
4. Endrupgård (1974)
5. Endrup By (1993)
6. Danstruplund (1975)
7. Møllekrogen (1971)
8. Sørup, Møllekrogen (1939)
9. Skovlund Træer (1940)

Medlemmerne Hans Duus Jørgensen for Fredensborg Kommune og Poul Mose Hansen for Hillerød Kommune udtaler:

Disse medlemmer tiltræder afgørelsen om fredningsbestemmelser, dog således at § 5, stk. 2, omformuleres.

Inden for det areal, der er defineret som "hus med have og gårdsplads" skal reguleringen være styret af planlovgivningen og den kommunale planlægning. I denne må det antages, at der også tages hensyn til, at bygningerne skal have en passende udformning, herunder med hensyn til materiale og farvevalg, som normalt er reguleret i lokalplaner. Der er ingen grund til, at fredningsnævnet skal tage stilling til disse bygningsmæssige detaljer, der næppe kan siges at påvirke landskabet, og da det må lægges til grund, at den kommunale planlægning sker ansvarligt.

Disse medlemmer foreslår derfor, at § 5, stk. 2, formuleres således:

"Tilbygning og ombygning inden for arealet angivet som "hus med have og gårdsplads" skal følge de almindelige regler i planloven og den kommunale planlægning".

Der træffes afgørelse om fredningsbestemmelserne efter flertallets indstilling.

14. Oversigt over ejendomme, der er omfattet af fredningen

Plejelt By, Tikøb

4a, 4i, 4h, 7f, 4g, 7e, 4f, 7d, 3q, 3a, 3d, 5cd, 2e og 1a, 7000c og 7000h.

Harreshøj By, Tikøb

7b, 3o, 2a, 6c, 6e, 6d, 6b, 6a,

Såne By, Tikøb

3a, 2a, 2b, 6, 3g, 3e, 3d, 3c, 3b, 3f, 1a, 5b, 1d, 1t, 1g, 1r, 1b, 1e, 1p, 1o, 1n, 1m, 1q, 1l, 1k samt 7000a

Jonstrup By, Tikøb

2b, 2c, 2m, 2h, 2a, 2e, 2f, 5a, 3d, 5b, 4c, 4b, 10, 9a, 9d, 5c, 9b, 9c, 3g, 13d, 13e, 13a, 4e, 4f, 4a, 3c, 7000a og 7000b.

Ll. Esbønderup By, Tikøb

4a, 4q, 4f, 7000b

Endrup By, Asminderød

7d, 7k, 7f, 16c, 15, 6b, 6e, 4h, 13a, 8b, 17, 16a, 13b, 6h, 6k, 6a, 3a, 2q, 24b, 23, 4a, 4l, 4m, 1oc, 8a, 7a, 7i, 7b, 16b og 7000a

Fredensborg By, Asminderød

1g, 1ab, 1be, 1f, 1aa, 1bd, 1ø, 1æ, 1bg, 1bf, 1z, 1ac, 1bh, 7000aa, 7000u, 7000ab

Sørup By, Grønholt

7b, 3bb, 3bd, 3bf, 3ac, 3ap, 3al, 3aa, 3ab, 3ao, 3ø, 7e, 3v, 3p, 3r, 7d, 3o, 3q, 3h, 2p, 3an, 2ac, 31, 26, 3am, 3g, 29 og 3x.

Stenholtsvang, Nødebo

4l, 4r, 4e, 5i, 5k, 5l, 5b, 7000b

Nødebo By, Nødebo

7e, 8dx, 8æ, 5r, 6i, 7d, 3o, 4f, 7000d, 7000a,

Esrum Kloster, Esbønderup

30, 4a, 4m, 4e, 4c, 4n, 36, 19h, 45, 19c, 17a, 1a, 17b

Sdr. Gribskov Nødebo

1p

Esrum Sø, Esbønderup

5

Esrum Sø, Tikøb

1

Esrum Sø, Asminderød

2

Esrum Sø, Grønholt

3

Esrum Sø, Nødebo

4

15. Erstatning

Fredningsnævnet for Nordsjælland har samtidig med denne afgørelse truffet afgørelse om erstatning i anledning af fredningen, jf. naturbeskyttelseslovens § 39.

16. Klagevejledning

Det samlede erstatningsbeløb overstiger 500.000 kr. Miljø- og Fødevareklagenævnet skal derfor efterprøve fredningsnævnets afgørelse om fredning og erstatning i sin helhed, jf. naturbeskyttelseslovens § 42, jf. § 40, stk. 1. Fredningsnævnet vil derfor forelægge sagen for Miljø- og Fødevareklagenævnet.

Afgørelsen kan tillige påklages af lodsejere, organisationer og myndigheder m.fl. Der henvises til samtidig udsendt klagevejledning.

Morten Larsen

Niels Olesen

Nina Kristensen

Lars Starck

Poul Mose Hansen

Hans Duus Jørgensen